

Wójt Gminy Gardeja
ul. Kwidzyńska 27
82-520 GARDEJA

ZMIANA

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GARDEJA

UWARUNKOWANIA

Załącznik nr 1

do Uchwały Nr XXX / 193 / 2005

R a d y G m i n y w G a r d e j

z dnia 09 listopada 2005 roku.

OPRACOWAŁ:

Zespół:

INSTYTUTU GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ I MIESZKALNICTWA

UL. TARGOWA 45

03-728 WARSZAWA

w składzie:

mgr inż. arch. Jan Łukasz Juraszyński - główny projektant, uprawnienia urbanistyczne nr 1381/94, członek
Okręgowej Izby urbanistów z siedzibą w Warszawie nr WA-075

mgr Piotr Fogel – projektant, członek Okręgowej Izby urbanistów z siedzibą w Warszawie nr WA-370

mgr inż. Jolanta Fiszczuk-Wiktorowicz

mgr inż. Włodzimierz Rybarczyk

mgr inż. Anna Pugacewicz

mgr inż. Hanna Rawska

mgr inż. Witold Kuźnicki

mgr inż. Tomasz Skalski

mgr Jacek Kocyla

SPIS TREŚCI

1. PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA	4
2. WSTĘP	5
UWARUNKOWANIA ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GARDEJA	6
3. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU GMINY GARDEJA	6
3.1. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Gardeja – stan prawny.	6
3.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.	8
3.3. Przyczyna zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.	9
3.4. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.....	10
3.5. Tereny mieszkaniowe.....	10
3.6. Ruch budowlany.....	11
3.7. Tereny usług, przemysłu i administracji	13
3.8. Rolnicza przestrzeń produkcyjna	13
3.9. Leśna przestrzeń produkcyjna.....	15
3.10. Komunikacja - charakterystyka stanu istniejącego.	17
3.11. Uwarunkowania rozwoju, wynikające z istniejącego systemu transportowego.	17
3.10. Uwarunkowania rozwoju w zakresie komunikacji wynikające z dotychczasowych ustaleń planistycznych i strategii rozwoju.	22
3.12. Ocena funkcjonowania i możliwości rozwoju systemu transportowego gminy.	24
3.13. Zaopatrzenie w wodę	25
3.14. Ocena stanu istniejącego wodociągów	27
3.15. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	28
3.16. Elektroenergetyka	28
3.17. Zaopatrzenie w gaz	29
3.18. Zaopatrzenie w ciepło	29
3.19. Gospodarka odpadami.....	30
3.20. Cmentarze.....	31
4. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH.....	32
4.1. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków	32
4.2. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody.....	41
4.3. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych.	44
4.4. Obszary chronione na podstawie prawa geologicznego i górniczego.....	44
4.5. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie wód	44
5. STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO I PRZYRODNICZEGO	45
5.1. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków	45
5.2. Środowisko przyrodnicze	51
6. PRAWO WŁASNOŚCI GRUNTÓW	56
7. JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	57
7.1. Potencjał demograficzny.....	57

7.2. Rynek pracy – zatrudnienie i bezrobocie	59
7.3. Wykształcenie i edukacja.....	59
7.4. Ochrona zdrowia.....	60
7.5. Kultura.....	60
7.6. Sport i wypoczynek	60
7.7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i mienia.....	60
8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	62
Wykorzystane materiały:	63

1. PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja, zwana dalej Studium, jest jednym z etapów planowania przestrzennego w gminie, ustalonego przepisami ustawy z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z dnia 10 maja 2003 roku, Nr 80, poz. 717). Studium opracowuje się w celu określenia polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. Dokument ten ma charakter obligatoryjny, sporządza się go dla obszaru gminy w jej granicach administracyjnych. W sprawie sporządzenia zmiany – aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja Rada Gminy w Gardei podjęła uchwałę Nr XV / 86 / 2004 z dnia 31 marca 2004 roku.

Opracowanie projektu studium odbywa się na podstawie umowy z dnia 20 czerwca 2004 r. zawartej pomiędzy Wójtem Gminy Gardeja, a Instytutem Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa w Warszawie przy ulicy Krzywickiego 9. W umowie ustalono, m.in., że opracowanie odpowiadać będzie wymaganiom ustalonym w ustawie z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z dnia 10 maja 2003 roku, Nr 80, poz. 717), a zakres merytoryczny studium obejmie zagadnienia wymienione w art. 10 tej ustawy.

SPORZĄDZIŁ:

WÓJT GMINY GARDEJA

ul. Kwidzyńska 27
82-520 Gardeja

OPRACOWAŁ:

Zespół
Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa
ul. Targowa 45
03-728 Warszawa

w składzie:

mgr inż. arch. Jan Łukasz Juraszyński, WA-075
mgr Piotr Fogel członek, WA-370
mgr inż. Jolanta Fiszczuk-Wiktorowicz
mgr inż. Włodzimierz Rybarczyk
mgr inż. Anna Pugacewicz
mgr inż. Hanna Rawska
mgr inż. Witold Kuźnicki
mgr inż. Tomasz Skalski
mgr Jacek Kocyla

2. WSTĘP

Gmina Gardeja jest gminą wiejską, położoną na południowo-wschodnim krańcu Województwa Pomorskiego, na styku województw Warmińsko - Mazurskiego i Kujawsko - Pomorskiego. Od dnia 1 stycznia 1999 r. Gardeja wraz z miastem Kwidzyn, miastem i gminą Prabuty oraz gminami wiejskimi Kwidzyn, Sadlinki i Ryjewo wchodzi w skład powiatu kwidzyńskiego.

Gmina Gardeja graniczy z miastem Kwidzyn oraz gminami Kwidzyn, Sadlinki, Kisielice, Łasin, Prabuty oraz Rogóźno.

Miejscowość gminna - Gardeja znajduje się w południowo-zachodniej części analizowanego obszaru i odgrywa wiodącą rolę ośrodka lokalnego.

Gardeja jest gminą o silnie rozwiniętej funkcji rolniczej, rozwijającej się funkcji turystyki pobytowej przy jednoczesnym korzystnym położeniu komunikacyjnym. Omawiany teren pozostaje w zasięgu oddziaływania dużego ośrodka miejskiego – Kwidzyna, który stanowi ważny, zewnętrzny czynnik rozwoju. O wiele mniejszy wpływ na gminę wywiera położone niespełna 20 km od granicy gminy miasto Grudziądz.

Podstawowe dane o gminie:

Powierzchnia – 19298 ha (193 km²)

Liczba mieszkańców – 8658 (lipiec 2004)

Liczba miejscowości – 34

Liczba sołectw - 24

Gęstość zaludnienia – 44,86 osób/km²

Użytkowanie ziemi w ha:

tereny rolnicze 70,5%

lasy 17,8%

wody i nieużytki 7,0%

tereny zainwestowane 4,7%

Gmina Gardeja podzielona jest na 24 sołectwa, w których skład często wchodzi więcej niż jedna miejscowość:

L.p.	Nazwa sołectwa	Nazwa miejscowości wchodzących w skład sołectwa
1	Bądk	Bądk
2	Cygany	Cygany
3	Czarne Dolne	Czarne Dolne
4	Czarne Górne	Czarne Górne, Przęsławek
5	Czarne Małe I	Czarne Małe
6	Czarne Małe II	Czarne Małe
7	Gardeja I	Gardeja I, Gardeja IV
8	Gardeja II	Gardeja II, Kalmuzy
9	Gardeja III	Gardeja III
10	Jaromierz	Jaromierz, Klecewo
11	Klasztorek	Klasztorek, Międzyzlesie
12	Krzykosy	Krzykosy
13	Morawy	Morawy, Albertowo
14	Nowa Wioska	Nowa Wioska
15	Otłowiec	Otłowiec, Osadniki
16	Otłówko	Otłówko, Czachówek
17	Otoczyn	Otoczyn
18	Pawłowo	Pawłowo
19	Rozajny	Rozajny
20	Rozajny Małe	Rozajny Małe
21	Trumieje	Trumieje, Wilkowo
22	Wandowo	Wandowo
23	Wraclawek	Wraclawek
24	Zebrdowo	Zebrdowo, Olszówka

UWARUNKOWANIA ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GARDEJA

3. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU GMINY GARDEJA

3.1. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Gardeja – stan prawny.

Gmina Gardeja nie posiada jednego, spójnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego swojego obszaru, co z punktu widzenia interesów gminy nie jest rozwiązaniem korzystnym.

Przeznaczenie i zagospodarowanie terenu w gminie Gardeja do 31 grudnia 2003 r. regulował miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja zatwierdzony Uchwałą Nr XVII/102/92 Rady Gminy w Gardei z dnia 21 grudnia 1992 roku, który od 1 stycznia 2004 r. stracił ważność i nie może być już traktowany jako prawo miejscowe.

Do planu tego gmina wykonała po 1994 roku 11 zmian i są to plany, które zgodnie z obowiązującym prawem nie utraciły swojej mocy po 31 grudnia 2003 roku. Jednak ze względu na zasięg przestrzenny nie odgrywają one większego znaczenia w zarządzaniu przestrzenią gminy.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Gardeja.

Uchwała Nr XIX / 109 /96 Rady Gminy w Gardei z dnia 3 lipca 1996 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Zespołu Zabudowy Letniskowej” w obrębie Klasztorów w gminie Gardeja obejmującego działki od nr 9/7 do 9/18 włącznie, nr 66/20 i 66/21 oraz fragmenty działek nr 132, 8 i 80. - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę letniskową.

Uchwała Nr XIX / 110 / 96 Rady Gminy w Gardei z dnia 3 lipca 1996 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Zespołu Zabudowy Letniskowej” w obrębie Morawy w gminie Gardeja oraz zmiany Uchwały Nr XVII/102/92 Rady Gminy w Gardei z dnia 21 grudnia 1992 roku w sprawie uchylecia planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja. - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę letniskową.

Uchwała Nr XIX / 111 / 96 Rady Gminy w Gardei z dnia 3 lipca 1996 roku w sprawie zmian planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę letniskową.

Uchwała Nr XIX / 112 / 96 Rady Gminy w Gardei z dnia 3 lipca 1996 roku w sprawie zmiany w planie zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja, polegającego na wprowadzeniu terenów pod zalesienia - dotycząca przeznaczenia terenów pod zalesienia we wsiach Bądky, Cygany, Czarne Dolne, Czarne Górne, Czarne Małe, Gardeja, Jaromierz, Kalmuzy, Klasztorów, Klecewo, Krzykosy, Morawy, Otłowiec, Otoczyn, Pawłowo, Przysławek, Rozajny, Trumieje, Wandowo, Wilkowo, Zebrdowo, bez wskazania konkretnych lokalizacji.

Uchwała Nr XXXIV / 192 / 98 Rady Gminy w Gardei z dnia 10 czerwca 1998 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ośrodka wypoczynkowego w Trumiejach nad jeziorem Kucki - dotycząca przeznaczenia terenów na ośrodek wypoczynkowy.

Uchwała Nr XXXIV / 193 / 98 Rady Gminy w Gardei z dnia 10 czerwca 1998 roku w sprawie zmian nr 1 i 2 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja - dotycząca przeznaczenia terenów pod parking ogólnodostępny w Gardei (zmiana nr 1) oraz dotycząca przeznaczenia terenów pod cmentarz w Cyganach (zmiana nr 2).

Uchwała Nr XXXIV / 194 / 98 Rady Gminy w Gardei z dnia 10 czerwca 1998 roku w sprawie zmian nr 3, nr 4 i nr 5 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja - dotycząca przeznaczenia terenów pod maszt antenowy w Kalmuzach (zmiana nr 3), dotycząca przeznaczenia terenów pod budownictwo mieszkalno-usługowe w Gardei (zmiana nr 4), dotycząca przeznaczenia terenów pod budownictwo mieszkalno-usługowe w Cyganach (zmiana nr 5).

Uchwała Nr XXI / 135 / 2000 Rady Gminy w Gardei z dnia 20 września 2000 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego fragment wsi Klasztorok – działki geodezyjne Nr 69, 70/2, 71/1 w gminie Gardeja - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę lotniskową.

Uchwała Nr XXIII / 150 /2000 Rady Gminy w Gardei z dnia 28 grudnia 2000 roku w sprawie zmiany nr 6 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja. – dotycząca przeznaczenia terenów pod budowę gazociągu Włocławek – Gdynia DN 500.

Uchwała Nr XXVIII / 190 / 2001 Rady Gminy w Gardei z dnia 20 czerwca 2001 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego fragment wsi Gardeja – działki geodezyjne nr 663, 661, 659, 653, 654, 655, 656, 657 - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną.

Uchwała Nr V / 31 / 2003 Rady Gminy w Gardei z dnia 5 marca 2003 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego drogi lokalnej dojazdowej do terenów położonych po północnej stronie ulicy Miłosnej obejmującej działkę nr 22/5 oraz części działek nr 22/2, 22/4, 39 i 192/5, obręb Bądk w gminie Gardeja – dotycząca przeznaczenia terenów pod budowę drogi lokalnej dojazdowej oraz na ujęcie wody i zieleni urządzoną.

Uchwała Nr XXVII / 166 / 2005 Rady Gminy w Gardei z dnia 22 czerwca 2005 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja obejmującego fragment wsi Gardeja przy ulicy Sportowej – działki geodezyjne nr 195/9, 195/8, 195/5, 195/4 oraz część działki nr 195/7 - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną z usługami.

Uchwała Nr XXVII / 165 / 2005 Rady Gminy w Gardei z dnia 22 czerwca 2005 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja obejmującego fragment wsi Morawy działki geodezyjne nr 177/20, 177/18 i 177/19 - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę rekreacji indywidualnej, zieleni i infrastruktury towarzyszącej.

Obecnie na realizację czekają następujące uchwały: o przystąpieniu do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego:

Uchwała Nr XIII / 80 / 2004 Rady Gminy w Gardei z dnia 28 stycznia 2004 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja obejmującego fragment wsi Gardeja przy ulicy Grudziądzkiej – działki geodezyjne nr 424/1, 424/2, 424/3, 424/4, 425 424/5, 424/6, 424/7, 424/8 - dotycząca przeznaczenia terenów na potrzeby działalności usługowej, usługowej z mieszkaniami, oraz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i komunikacją.

Uchwała Nr XXIV / 145 / 2005 Rady Gminy w Gardei z dnia 16 lutego 2005 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja dla części wsi Klasztorok w obrębie Klasztorok - dotycząca przeznaczenia terenów pod zabudowę rekreacyjno-wypoczynkową, tereny zieleni wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i komunikacją.

Uchwała Nr XXVII / 167 / 2005 Rady Gminy w Gardei z dnia 22 czerwca 2005 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja obejmującego teren działki geodezyjnej nr 277/6 wraz z drogą dojazdową – działki geodezyjne Nr 277/3 i części działki geodezyjnej Nr 276/3 w obrębie Zebrdowo - dotycząca przeznaczenia terenu leśnego pod tereny usług turystyki i rekreacji wraz z zielenią i infrastrukturą towarzyszącą.

Wszystkie obowiązujące na obszarze gminy Gardeja miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są zgodne z przyjętą polityką przestrzenną, jednak nie pozwalają one na swobodne zarządzanie przestrzenią, gdyż ogółem obejmują obszar zaledwie około kilkunastu ha., nie licząc miejscowego planu wykonanego z myślą o terenach do zalesień – 495 ha. Plany te nie zapewniają gminie terenów dla rozwoju nowych funkcji czy znaczących realizacji nowej zabudowy. Zarówno pod względem powierzchni jak i możliwości dysponowania terenem mają one znaczenie dość marginalne. Wszystkie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego realizowane były w odpowiedzi na konkretne wnioski, są zatem niewystarczającą ofertą lokalizacyjną.

Narzędziem realizowania polityki przestrzennej w gminie Gardeja jest ustalenie w drodze decyzji o warunkach zabudowy, z którego gmina skutecznie korzysta. Dotychczas wydano 50 decyzji. Jednak stosowanie tego narzędzia możliwe jest w ograniczonym zakresie, w sąsiedztwie istniejącej

zabudowy, posiadających dostęp do infrastruktury technicznej, nie wymagających uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia terenu na cele nierolnicze i nieleśne.

Gmina Gardeja posiada uchwalone (Uchwałą Nr XV / 83 / 99 Rady Gminy Gardeja z dnia 29 grudnia 1999 r.) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, opracowane zgodnie z ustawą o planowaniu przestrzennym z 1994 r. Studium nie jest jednak prawem miejscowym, jest ono jedynie wyrazem polityki przestrzennej realizowanej przez Wójta Gminy Gardeja.

3.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja przyjęte Uchwałą Nr XV / 83 / 99 Rady Gminy Gardeja z dnia 29 grudnia 1999 r. jest obowiązującym dokumentem polityki wewnętrznej gminy. Studium zakłada rozwój gminy w oparciu o jej podstawowe zasoby: dobre warunki do rozwoju rolnictwa, walory przyrodnicze i historyczne, korzystne położenie komunikacyjne oraz dobrze rozwiniętą infrastrukturę.

Zasadą „starego” studium jest „*podział gminy na 5 stref wielofunkcyjnych, każdej przyporządkowano funkcje wiodące oraz ogólne zasady zagospodarowania. Strefy zostały wydzielone zgodnie z granicami sołectw.*

STREFA WIELOFUNKCYJNA A. Strefa obejmuje swoim zasięgiem tereny sołectw: Otłowiec, Gardeja, Kalmuzy. Lokalizować tu należy główne obiekty administracji lokalnej oraz użyteczności publicznej. Przewiduje się w tej strefie lokalizację usług obsługujących drogę krajową Grudziądz, Kwidzyn.

STREFA WIELOFUNKCYJNA B. Strefa obejmuje swym zasięgiem tereny sołectw: Bądk i Krzykosy. Funkcjonowanie omawianej strefy jest zależne od ruchu tranzytowego na tej trasie Grudziądz-Kwidzyn oraz rozwoju przemysłowego Kwidzyna. Zaistnienie ruchu gospodarczego w tej strefie jest ściśle związane z aktywną działalnością promocyjną prowadzoną przez gminę. Szczególnie chodzi o ściąganie inwestorów skłonnych lokalizować swoje inwestycje w bliskim sąsiedztwie Kwidzyna. Przeznacza się tu duże tereny dla funkcji produkcyjnych, składowych, wytwórczych oraz rozwoju mieszkalnictwa, przede wszystkim dla mieszkańców Kwidzyna.

STREFA WIELOFUNKCYJNA C. Strefa położona w centralnej części gminy, swym zasięgiem obejmuje sołectwa: Wandowo, Otoczyn, Morawy, Kłasztorek, Międzyłesie, Jaromierz, Klecewo, Czarne Dolne, Rozajny. Atrakcyjne ukształtowanie terenu, liczne kompleksy leśne i jeziora sprzyjają penetracji terenu. Duży wpływ na dostępność terenu ma również gęsta sieć dróg. Dodatkowymi atrakcjami tego terenu są zabytki, stadniny koni oraz funkcjonujące tu ośrodki wypoczynkowe. Zasadniczą funkcją omawianej strefy jest rolnictwo funkcją najdynamiczniej rozwijająca się turystyka. Za rolniczym wykorzystaniem terenu przemawiają liczne kompleksy bardzo dobrych i dobrych gleb.

STREFA WIELOFUNKCYJNA D. Obszar położony centralnie obejmuje zasięgiem sołectwa: Cygany i Zebrdowo. Teren posiada liczne walory przyrodnicze i krajobrazowe, duże powierzchnie zalesione objęte strefą chronionego krajobrazu oraz atrakcyjne ukształtowanie powierzchni, sprzyjają wędrownikom pieszym i rowerowym. Zasadniczą funkcją omawianej strefy jest rolnictwo funkcją najdynamiczniej rozwijająca się turystyka.

STREFA WIELOFUNKCYJNA E. Strefa położona we wschodniej części gminy, obejmuje zasięgiem sołectwa: Pawłowo, Przysławek, Wilkowo, Wractawek i Trumieje. Są to obszary byłych PGR-ów, obecnie prywatnych, wielkoobszarowych gospodarstw rolnych. Brak tu większych kompleksów leśnych oraz znaczących zbiorników wodnych odgrywających dużą rolę w stymulacji ruchu turystycznego. Występują tu znaczne kompleksy gleb objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Zasadniczą funkcją omawianej strefy jest rolnictwo. Duże obszary rolnicze położone na glebach wartych ochrony są podstawą do kontynuowania tu rolnictwa, szczególnie rolnictwa wysoko wyspecjalizowanego dającego możliwość stworzenia dodatkowych miejsc pracy.”

Studium wyróżniło szereg przestrzennych jednostek funkcjonalnych - istniejących i projektowanych:

- tereny mieszkalno-usługowo-administracyjne,
- tereny rolnicze z dominującą funkcją produkcyjną,
- tereny rolnicze z dominującą funkcją agroturystyczną,
- tereny leśne z dominującą funkcją produkcyjną,

- tereny leśne z dominującą funkcją ochronną,
- tereny leśne z dominującą funkcją turystyczno-rekreacyjną,
- tereny wodno-błotne z dominującą funkcją,
- tereny wodne z dominującą funkcją turystyczno-rekreacyjną,
- tereny komunikacyjne,
- tereny składowiskowo-sanitarne,
- tereny rekreacyjne.

W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego studium wskazało 16 obszarów do objęcia formą ochrony przyrody w postaci użytku ekologicznego oraz szereg drzew o wymiarach pomnikowych. Opracowane wraz ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja elementy strategii rozwoju gminy wykazały, że celami strategicznymi, które stoją przed gminą są:

- I. Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw i zakładów usługowych (tworzenie miejsc pracy).
- II. Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej.
- III. Podnoszenie poziomu i wykształcenia i nauki oraz aktywności zawodowej mieszkańców gminy.
- IV. Turystyka w tym agroturystyka, rekreacja jako główny motor rozwoju gminy.
- V. Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich.
- VI. Poprawa stanu środowiska.
- VII. Skuteczna polityka społeczna i poprawa bezpieczeństwa publicznego.
- VIII. Poprawa zarządzania gminą.
- IX. Kształtowanie właściwego wizerunku gminy na zewnątrz.

3.3. Przyczyna zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja zostało opracowane w 1999 r. zgodnie z zakresem i procedurą, przewidzianą w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. z 1999 r. , Nr 15, poz. 139).

Do konieczności zmiany studium przyczyniły się następujące okoliczności:

- Zmiana przepisów prawnych w zakresie planowania przestrzennego, wejście w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku (Dz. U. Nr 80 , poz. 717), która w miejsce spójności nakłada na gminy opracowujące plany zagospodarowania przestrzennego obowiązek ich zgodności ze studium.
- Od 1999 r. sporządzono i uchwalono szereg dokumentów określających politykę przestrzenną państwa i województwa. Niezbędne jest wprowadzenie do studium uaktualnień, które nie zablokują gminie możliwości korzystania z zewnętrznych środków pomocowych w skutek rozbieżności dokumentów planistycznych.
- Do Urzędu Gminy wpłynęło szereg wniosków o zmianę przeznaczenia terenu, których możliwości uwzględnienia pozostają w ewidentnej sprzeczności ze studium.

W lutym 2004 roku Wójt Gminy Gardeja opracował *analizę posiadanych przez gminę Gardeja materiałów oraz dokumentów planistycznych pod względem ich dostosowania do wymogów nowej ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*

z uwzględnieniem posiadanych wniosków o opracowanie mpzp oraz potrzeb inwestycyjnych gminy. Autorem tego opracowania jest Przedsiębiorstwo Projektowo-Realizacyjne „DOM” Sp. z o.o. ze Starogardu Gdańskiego. Dokument ten bardzo obszernie analizuje zapisy studium pod kątem ograniczeń, które mogą wynikać dla zarządzania gminą w skutek zmiany ustawy. Warto w tym miejscu przytoczyć kilka wniosków, które znalazły się w podsumowaniu tego opracowania:

- *„Konieczna jest zmiana / aktualizacja studium, dostosowująca zapisy dotychczasowego dokumentu do wymagań nowej ustawy.*
- *Przy okazji aktualizacji należy wyeliminować mankamenty dotychczasowego dokumentu, omówione w analizie.*
- *Ze względu na obecne wymogi dot. Studium wskazana jest dokładniejsza skala graficzna dokumentu np. 1 : 10 000,*

- *Nie warto wykonywać pojedynczych zmian studium dla wybranych terenów (np. w odpowiedzi na pilny wniosek wykonania opracowania planistycznego, którego nie można uznać za zgodne z dotychczasowym studium), ze względu na wymaganą procedurę, sensowne jest sporządzenie zmiany studium od razu dla całego obszaru gminy, kompleksowo.”*

3.4. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.

Struktura przestrzenna przeznaczenia terenów w gminie, w tym rodzaj zabudowy na obszarze opracowania są zgodne z ustaleniami miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego, który do dnia 31 grudnia 2003 roku był prawem miejscowym z zakresu planowania przestrzennego w gminie Gardeja.

Plan zakładał, że wiodącą funkcją rozwojową, priorytetową na obszarze gminy jest rolnictwo. Funkcją uzupełniającą, rozwijającą się na określonych w planie terenach na obszarze gminy jest rekreacja.

W zakresie rozwoju funkcji rolniczej plan postulował hodowlę bydła mleczno-mięsnego oraz uprawę roślin, jako wiodące kierunki produkcji rolniczej. Dodatkowo sugerował rozwój warzyw gruntowych oraz sadownictwa.

W zakresie rozwoju rekreacji plan postulował wzrost bazy noclegowej do 2893 miejsc (łącznie z kwaterami prywatnymi). Wsiami o charakterze letniskowym są Klasztorzek oraz Jaromierz. Największe zespoły urządzeń rekreacyjnych rozwinać się miały nad jeziorami Kucki, Kuchnia, Leśne, Klasztorzek.

W zakresie rozwoju przemysłu plan zakładał adaptację istniejących zakładów przemysłowych, w uzasadnionych przypadkach ich rozbudowę.

W zakresie kształtowania osadnictwa „, rozwój osadnictwa w gminie uwarunkowany miał być rozwojem głównej funkcji gminy: rolnictwo i przemysł”. Plan wskazywał na hierarchiczny podział miejscowości:

Gardeja – funkcja lokalnego ośrodka,

Czarne Dolne, Wandowo, Nowa Wioska, Otłowiec – funkcja ośrodka uzupełniającego,

Pozostałe wsie – ośrodki produkcyjne z usługami elementarnymi.

W zakresie kształtowania sieci usług plan zakładał zwiększenie sieci placówek handlowych oraz zwiększenie ilości miejsc konsumpcyjnych.

Zapisy miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja w bardzo wielu aspektach nie przystają zupełnie do pojmowania przestrzeni, w obecnych czasach oraz są w kilku punktach niezgodne z prowadzoną obecnie polityką przestrzenną.

3.5. Tereny mieszkaniowe

Struktura przestrzenna terenów mieszkaniowych oraz rodzaj zabudowy na obszarze opracowania są zgodne z ustaleniami miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego, który do dnia 31 grudnia 2003 roku był prawem miejscowym na tym obszarze. Na terenie gminy Gardeja można wyodrębnić następujące typy zabudowy:

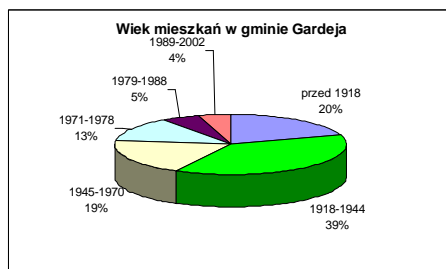
- zagrodową,
- jednorodzinną,
- jednorodzinną z dopuszczeniem usług o charakterze nieuciążliwym,
- wielorodzinną.

Zasób mieszkaniowy w gminie Gardeja w 2002 r. na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r. wynosił:

	Ilość ogółem	Właściciele			
		Gmina	Osoby fizyczne	Skarb Państwa	Pozostałe
Liczba budynków	1037	10	802	23	202
Liczba izb	1887	26	928	54	879
Powierzchnia użytkowa w m ²	127174	1259	75243	3321	47351
Ilość m ² powierzchni mieszkalnej przypadająca na 1 zamieszkującego	15,55	14,15	18,30	17,21	17,30

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

Dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego ludności i mieszkań 2002 pokazują, że ponad 57% wszystkich mieszkań została wybudowana przez 1944 r., co ilustruje poniższy wykres

Powyższe pokazuje, że poważnym problemem w skali gminy są koszty remontów i napraw starych domów. Dodatkowo sytuację remontów komplikować może wpisanie ich na listę obiektów będący w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków.

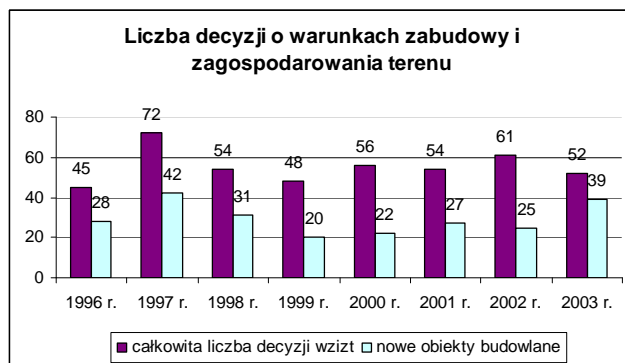
Liczba budynków mieszkalnych w miejscowościach gminy Gardeja na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego – dane na 2002 rok (bez domów letniskowych)

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba budynków mieszkalnych			Liczba mieszkań	Liczba mieszkańców
		Razem	1-rodzinnych	wielorodzinnych		
1	Bądk	47	35	12	83	178
2	Czarne Dolne	83	67	16	113	469
3	Czarne Górne	61	59	2	64	287
4	Czarne Małe	69	64	5	76	347
5	Cygany	75	68	7	113	481
6	Gardeja	335	259	76	594	2319
7	Jaromierz	28	25	3	34	121
8	Klasztor	19	8	11	36	199
9	Klecewo	8	-	8	48	199
10	Krzykosy	41	24	17	80	352
11	Morawy	49	40	9	71	309
12	Nowa Wioska	27	2	25	117	445
13	Olszówka	14	2	12	59	267
14	Otlowiec	73	66	7	94	398
15	Otlówko	12	-	12	52	204
16	Otoczyn	36	32	4	47	201
17	Pawłowo	28	27	1	30	146
18	Przęsławek	8	8	-	8	37
19	Rozajny	70	60	10	97	414
20	Rozajny Małe	9	1	8	28	125
21	Trumieje	12	3	9	50	210
22	Wandowo	57	52	5	72	299
23	Wilkowo	12	-	12	49	200
24	Zebrdowo	16	14	2	22	109
Razem:		1189	916	273	2037	8316

3.6. Ruch budowlany

O ruchu budowlanym oraz potencjalnych zamierzeniach budowlanych mieszkańców i właścicieli nieruchomości gminy Gardeja można wnioskować na podstawie ilości wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz wniosków o zmianę przeznaczenia terenów w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, które wpłynęły na etapie opracowywania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.

Na terenie gminy w latach 1996 - 2003 wydano 442 decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, z czego mniej niż 50% dotyczy powstawania nowej zabudowy mieszkaniowej, letniskowej, usługowej lub produkcyjnej.

Rozkład przestrzenny wydanych decyzji wziętych jest od lat niezmienny. Największym zainteresowaniem inwestorów cieszą się wsie:

- Czarne Dolne – zabudowa mieszkaniowa i letniskowa
- Klasztorzek – zabudowa letniskowa
- Jaromierz – zabudowa letniskowa
- Gardeja – zabudowa mieszkaniowa
- Morawy – zabudowa letniskowa
- Rozajny – zabudowa mieszkaniowa

Na przestrzeni niespełna 8 analizowanych lat zupełny brak zainteresowania budową nowych obiektów kubaturowych jest we wsiach: Albertowo, Czachówek, Kalmuzy, Klecewo, Międzyzlesie, Nowa Wioska, Osadniki, Olszówka, Otlówko, Pawłowo, Przęsławek, Rozajny Małe, Trumieje, Wilkowo, Wraclawek.

Gmina Gardeja zgodnie z przysługującym jej prawem wydaje decyzje o warunkach zabudowy. Jest to narzędzie, które bardzo sprawnie pozwala w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zarządzać przestrzenią. W 2003 roku wszczęto 13, a w 2004 r. 34 sprawy o wydanie decyzji o warunkach zabudowy. Wnioski wydawane dotyczą:

- budowa lub rozbudowa domu jednorodzinnego - 26 szt.,
- budowa domu letniskowego - 6 szt.,
- budowa budynku gospodarczego - 3 szt.,
- budowa silosu - 2 szt.,
- podział nieruchomości - 3 szt.,
- zalesienie - 4 szt.,
- funkcji przemysłowo- składowych - 2 szt.

Do Urzędu Gminy w Gardei wpłynęły 32 wnioski od właścicieli działek z prośbą o zmianę przeznaczenia terenu w opracowywanym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w nowym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja. Około 1/3 wniosków dotyczy dopuszczenia budownictwa mieszkaniowego na terenach obecnie nie przeznaczonych pod ten cel. Ponadto mieszkańcy proszą o zmianę przeznaczenia z myślą o:

- Agroturystyce – Czarne Dolne,
- Ogródkach działkowych – Czarne Dolne,
- Zabudowie letniskowej – Czarne Górne,
- Budowie ośrodka wypoczynkowego – Nowa Wioska,
- Budowie kąpieliska – Czarne Dolne,
- Parkingu – Czarne Dolne, Bądky,
- Budowie elektrowni wiatrowych – Wraclawek,
- Zalesieniach – Cygany, Rozajny Małe, Jaromierz, Klecewo,
- Budowie cmentarza – Trumieje.

3.7. Tereny usług, przemysłu i administracji

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w ustaleniach ogólnych wyznaczały rozbudowany system usług publicznych, opartych na:

- ośrodkiem głównym - w miejscowości Gardeja,
- ośrodkach wspomagających – w miejscowości Czarne Dolne, Wandowo.

Dominującą rolę usługową w skali terenu opracowania pełni miejscowość Gardeja, wyposażona w pełny zakres usług o znaczeniu lokalnym: usługi oświaty, kultu sakralnego, zdrowia, sportu, administracji, handlu i gastronomii oraz usługi z zakresu transportu i obsługi rolniczej. Na terenie ośrodka głównego obserwuje się wyraźną koncentrację usług wzdłuż drogi krajowej przebiegającej przez miejscowość Gardeja.

Ze względu na znaczne oddalenie wschodniej części gminy od miejscowości gminnej, a także dość dużą liczbę mieszkańców, zamieszkujących okoliczne wsie, wykształciły się ośrodki wspomagające dla ośrodka głównego, koncentrujące usługi podstawowe i ponadpodstawowe. Na terenie wsi Czarne Dolne i Wandowo zostały zlokalizowane usługi: oświaty, zdrowia, handlu oraz obsługi rolniczej.

Na pozostałym obszarze gminy infrastruktura społeczna jest świadczona przez sieć ośrodków o znaczeniu podstawowym, zapewniających usługi z zakresu kultu – Nowa Wioska, Cygany, Trumieje oraz handlu – w każdej wsi.

W większości dużych wsi obserwuje się wyraźną tendencję do łączenia funkcji mieszkaniowej z usługową. Część usług, wbudowanych w nowe domy mieszkalne ma charakter wystarczający na potrzeby terenów wiejskich.

Zapisy obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy oraz nieobowiązującego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja dopuszczają lokalizowanie usług na terenach mieszkaniowych, jednak pod warunkiem, że ich uciążliwość zamknie się w granicach działki.

W gminie brak jest dużych zakładów przemysłowych. Funkcjonujące zakłady działają w branży rolno-spożywczej oraz usług rolniczych. Największymi przedsiębiorstwami w gminie są:

Gminna Spółdzielnia „Sch” – Gardeja
Spółdzielnia Usług Rolniczych – Gardeja
Piekarnie: Gardeja, Czarne Dolne, Otłowiec
Wytwórnia styropianu „Styropian Plus” - Czarne Dolne
Stadnin koni – Nowa Wioska
Tartak – Pawłowo
P.P.H.U. „, Gardejski Młyn – Gardeja „,

3.8. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Charakterystyka rolniczej przydatności gleb

Gmina Gardeja charakteryzuje się przewagą gleb bardzo dobrych i dobrych. Dominują gleby III i IV klasy bonitacyjnej, należące do kompleksów glebowych pszennych dobrych lub pszenno – żytnich (gleby brunatne i czarne ziemie). Obok nich występują gleby IV klasy bonitacyjnej, charakteryzujące się takim samym składem mechanicznym, lecz nieco gorszymi warunkami wodno-powietrznymi. Największa ich koncentracja występuje we wschodniej i środkowej części gminy.

Do gleb chronionych na mocy przepisów odrębnych należą również gleby torfowe i torfowo-mułowe nie wykorzystywane rolniczo lub wykorzystywane w ograniczonym zakresie.

Na terenie gminy grupa gleb słabszych (gleby brunatne i bielcowe) występuje w znaczącej mniejszości i płatowo. Wśród gleb o gorszych warunkach dla rolnictwa wyróżnia się gleby V klasy bonitacyjnej, należące do kompleksów żytnich słabych i żytnich bardzo słabych.

Gleby z klasy V i VI, z uwagi na dużo mniejszą przydatność do celów rolniczych w stosunku do wyższych klas bonitacyjnych, powinny być w pierwszej kolejności wykorzystywane na cele nierolnicze. Niestety ich rozmieszczenie względem istniejących i projektowanych terenów pod zabudowę pozwala w niewielkim stopniu wykorzystać najslabsze gleby na ten cel. W przeważającej większości wypadków konieczne będzie uzyskiwanie zgody na zmianę przeznaczenia gruntów na cele nierolnicze i nieleśne.

Z uwagi na znaczącą przewagę gleb o wysokiej bonitacji, gruntów kwalifikujących się do zalesień jest niewiele, przy czym najwięcej jest ich na gruntach wsi Gardeja oraz Czarne Dolne.

Użytkowanie gruntów i stan władania użytkami rolnymi

Gmina Gardeja położona jest w rejonie intensywnego rozwoju rolnictwa. Zamieszkuje ją 8568 osób, z czego 496 osób (w wieku produkcyjnym) deklaruje, iż głównym źródłem ich utrzymania jest własne gospodarstwo rolne. Dla 3086 osób gospodarstwo rolne jest jednym, (choć nie jedynym) źródłem dochodu.

Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy przedstawia się następująco (stan na 2002 rok):

Grupy użytkowników		Ogółem		W tym gospodarstwa indywidualne	
Wyszczególnienie gruntów		W hektarach	Udział %	W hektarach	Udział %
Powierzchnia ogólna		19298	100	8435	100
Użytki rolne (razem)		13575	70,5	7785	92,3
w tym:	Grunty orne	11011	57,1	6515	77,2
	Sady	78	0,4	70	0,8
	Łąki	1209	6,3	733	8,8
	Pastwiska trwałe	1277	6,6	467	5,5
Lasy i grunty leśne		3415	17,8	110	1,3
Pozostałe grunty		2308	11,7	540	6,4

Użytkowanie gruntów w gminie Gardeja (BDL GUS 2003 r.)

Z powyższego zestawienia wynika, iż w strukturze użytkowania dominują użytki rolne, wśród których przeważają grunty orne, zajmujące 94% przy mniejszym udziale pastwisk trwałych 4,2% oraz łąk 6,6% i nieznacznym udziale sadów 0,4%.

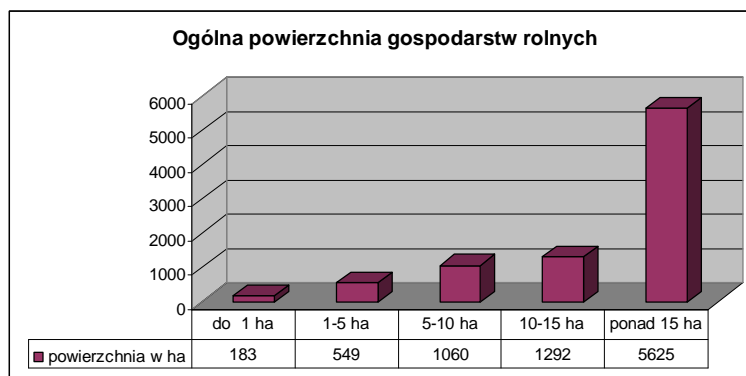
Należy zaznaczyć, że wśród grup użytkowników gruntów dominują gospodarstwa indywidualne, stanowiące ponad 90% ogólnej powierzchni gruntów. Pozostałe 8% to gospodarstwa państwowe (łącznie z gospodarstwami rolnymi Skarbu Państwa), gospodarstwa spółek sektora publicznego i sektora prywatnego oraz własności komunalnej.

Struktura gospodarstw wskazuje na występowanie w gminie licznej grupy gospodarstw pełniących funkcje pomocnicze i samozaopatrzeniowe. Na obszarze miejscowości gminnej jest to wyraźnie widoczne, ponieważ przeważają tu gospodarstwa o powierzchniach nie przekraczających 5 ha., choć w ostatnich latach zauważa się proces komasacji gruntów.

Wielkoobszarowe gospodarstwa o powierzchniach przekraczających 500 ha, które wcześniej należały do zakładów PGR, po przejęciu przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, zostały częściowo wykupione lub wydzierżawione.

Gospodarstwa indywidualne

Wśród 901 gospodarstw indywidualnych na terenie gminy dominują gospodarstwa małe do 1 ha 38 % , zaś 12,7 % wszystkich gospodarstw ma powierzchnię ponad 15 ha. Średnia wielkości gospodarstwa rolnego w gminie Gardeja wynosi 10,47 ha (2005 r.).

Na obszarze użytków rolnych znajdujących się we władaniu gospodarstw indywidualnych na rok 2002, pod zasiewem znajdowało się 6426 ha.

Wśród zwierząt hodowlanych na pierwszym miejscu (stan na 2002 rok) plasowała się trzoda chlewna w ilości 8582 sztuk w gminie. Obsada bydła wynosiła 1424 sztuki (w tym 489 sztuk krów dojnych).

Należy zaznaczyć, że duża ilość gospodarstw uległa wysokiej specjalizacji w zakresie upraw, szczególnie pszenicy, rzepaku oraz ziemniaków.

W gminie Gardeja dużą rolę odgrywa hodowla koni. W 2002 roku było ich na terenie gminy 346. Największe stadniny znajdują się w Nowej Wiosce, Rozajnach, Otoczynie.

Poziom rolnictwa w gminie Gardeja na tle rolnictwa województwa pomorskiego należy oceniać jako wysoki, co wynika m. in. z dobrej jakości gleb, stosunkowo dobrej struktury agrarnej, wieloletniej tradycji i kultury rolnej wspartej doświadczeniem mieszkańców oraz fachowości rolników.

3.9. Leśna przestrzeń produkcyjna

Lesistość w gminie Gardeja wynosi 18 %.

Ogólna powierzchnia lasów w gminie 3553 ha, w tym 3409 ha stanowią lasy nadleśnictw Kwidzyn oraz Jamy. Pozostałe lasy na terenie gminy, nie będące własnością Skarbu Państwa, są również nadzorowane przez nadleśnictwa.

Niewielkie fragmenty lasów Nadleśnictwa Kwidzyn, znajdujących się w granicach gminy, stanowią lasy ochronne:

- lasy wodochronne – o powierzchni 26 ha, występują w oddziałach: 28, 36, 45, 46, 51, 61, 72, 98107, 109, 168, 179, 180, 182, 250, 256, 257, 259, 260, 261, 266, 267, 269, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 335,.
- lasy nasienne – o powierzchni 3,8 ha, występują w oddziałach: 207, 208, 219, 220, 222, 223, 227, 228.
- lasy będące ostoją zwierząt – o powierzchni 3,1 ha, występują w oddziałach: 213, 226, 229, 230, 233, 234.

Zagrożenia lasów.

Zagrożenia biotyczne dla gospodarki leśnej:

- owady (niebezpieczne zwłaszcza dla zbiorowisk z dominującym udziałem sosny);
- zwierzęta łowne (niszczone są przez nie m.in. uprawy i młodniki);
- grzyby patogeniczne (zagrożenie głównie ze strony huby korzeniowej i opieńki miodowej), powodujące choroby lub zamieranie drzew.

Zagrożenia abiotyczne:

- wielkość opadów, temperatury powietrza, niekorzystne zjawiska atmosferyczne i zdarzenia meteorologiczne;
- pożary – zagrożenie to wynika z dużej penetracji lasów przez ludzi.

Wpływ człowieka:

- zaśmiecanie;
- nadmierna penetracja;
- kłusownictwo;
- kradzieże sadzonek z upraw i niszczenie drzewek, głównie świerkowych;
- celowe podpalenia lasów;
- niszczenie urządzeń i obiektów infrastruktury turystycznej;
- niszczenie i kaleczenie drzew;
- niszczenie stanowisk roślin chronionych; płoszenie zwierzyny;
- niszczenie gniazd, mrowisk.

Inne zagrożenia:

- bezpośrednie sąsiedztwo dużej aglomeracji;
- rozwój komunikacji;
- rozwój zabudowy;
- zintensyfikowana produkcja rolna.

Stan zdrowotny i sanitarny drzew w granicach nadleśnictwa jest dobry, co wynika z prowadzonych kontroli; drzewostany nie znajdują się pod ujemnym działaniem przemysłu.

3.10. Komunikacja - charakterystyka stanu istniejącego.

3.11. Uwarunkowania rozwoju, wynikające z istniejącego systemu transportowego.

System transportowy ma znaczący wpływ na możliwości rozwoju gminy. Analiza i ocena stanu istniejącego pozwalają na określenie uwarunkowań wynikających z obecnego stanu rozwoju systemu i warunków jego funkcjonowania. Szczególnie istotne są wyposażenie techniczne układu drogowego oraz stopień spełnienia wymagań wynikających z funkcji pełnionych w obsłudze ruchu oraz zagospodarowania.

Układ drogowy.

Układ drogowy gminy Gardeja składa się ze 130,1 km dróg publicznych, w tym:

- 15,1 km dróg krajowych,
- 24,5 km dróg wojewódzkich,
- 66,5 km dróg powiatowych,
- 24,0 km dróg gminnych.

Pozostałe drogi na terenie gminy są drogami nie zaliczonymi do żadnej kategorii dróg publicznych, stanowiące drogi wewnętrzne i zakładowe.

Z uwagi na położenie gminy względem aglomeracji trójmiejskiej i główne kierunki ciśnienia, związane z dojazdami do Kwidzyna i Grudziądza, historycznie i współcześnie układ drogowy został zorientowany na obsługę ruchu dojazdowego w tych kierunkach. Drogi przebiegające w pozostałych kierunkach są słabiej rozwinięte, w szczególności w kierunku wschodnim i zachodnim.

Ich sieć w stanie istniejącym nie jest wystarczająca, także wymagają one modernizacji i budowy nawierzchni twardych.

Istniejący system dróg zapewnia w większości dobre powiązania zewnętrzne gminy z obszarami położonymi po wschodniej stronie Wisły. Komunikacja z terenami po drugiej stronie rzeki jest okresowo utrudniona ze względu na brak mostów na odcinku Grudziądz i Tczew. Przeprawy promowe w Korzeniewie i Gniewie tylko w nieznacznym stopniu zaspakajają potrzeby w tym zakresie.

Podstawowe znaczenie dla powiązań zewnętrznych gminy, ma przebiegająca w jej zachodniej części droga krajowa nr 55 Nowy Dwór Gdański (droga krajowa nr 7 Gdańsk – Warszawa - Kraków) – Kwidzyn – Gardeja - Grudziądz – Stolno (droga krajowa nr 1 Gdańsk – Łódź – Katowice).

Droga nr 55 w szczególności zapewnia powiązania gminy z Kwidzynem, będącym siedzibą powiatu oraz głównym miejscem koncentracji miejsc pracy, nauki i usług oraz Grudziądzem.

Za pośrednictwem pozostałych dróg krajowych droga ta umożliwia też inne ważne powiązania, w tym z aglomeracją trójmiejską oraz Toruniem i Bydgoszczą.

Powiązania zewnętrzne gminy z terenami po jej wschodniej stronie zapewnia droga wojewódzka nr 522 o przebiegu Prabuty – Trumieje – Sobiewola (na terenie gminy Gardeja Trumieje – Jaromierz – Trumiejski) (droga krajowa nr 16 Grudziądz – Olsztyn).

Powiązania z terenami po północnej stronie gminami zapewniają drogi powiatowe, łączące gminę z drogą wojewódzką nr 521 o przebiegu Kwidzyn – Prabuty.

Powiązania z terenami położonymi po południowej stronie gminy umożliwia droga powiatowa Gardeja – Łasin oraz pozostałe drogi powiatowe i gminne.

Powiązaniom z terenami po zachodniej stronie gminy, położonymi w dolinie Wisły, służą: droga wojewódzka nr 532, łącząca Gardeję z Okrągłą Łąką oraz drogi powiatowe i gminne, prowadzące w kierunku Sadlinek i Białek.

Droga krajowa oraz drogi wojewódzkie i powiatowe łączą funkcję obsługi ruchu w powiązaniach zewnętrznych i wewnętrznych z obsługą zagospodarowania, znajdującego się przy drodze. Układ ten jednak należy uznać za wystarczająco zhierarchizowany, z uwagi na brak możliwości alternatywnych rozwiązań. Tylko w przypadku drogi krajowej nr 55, jej przebieg przez tereny zabudowane, szczególnie przez miejscowość gminną Gardeję, obsługa przyległego zagospodarowania oraz brak wydzielenia ruchu rowerowego i pieszego stwarza poważne zagrożenie bezpieczeństwa ruchu oraz powoduje uciążliwości, wynikające z emisji hałasu i zanieczyszczeń. Problem ten może być skutecznie rozwiązany jedynie poprzez budowę obwodnicy Gardei, ścieżek rowerowych i chodników lub poboczy utwardzonych oraz w miarę możliwości dróg zbiorczych (serwisowych) w miejscach koncentracji zabudowy i zjazdów.

Drogi gminne służą bezpośredniej obsłudze zagospodarowania, wyprowadzają ruch na drogi wyższych klas i uzupełniają powiązania o lokalnym znaczeniu.

Znaczną część powiązań wewnętrznych, dojazdów do zagospodarowania oraz terenów rolnych i leśnych zapewniają drogi wewnętrzne i zakładowe, w tym leśne, z dopuszczonym ruchem publicznym.

Drogi twarde o nawierzchni twardej ulepszonej (bitumicznej) stanowią 78 % długości dróg. Pozostałe drogi posiadają nawierzchnie brukowe, z płyt betonowych, żwirowe lub gruntowe.

Nawierzchnie bitumiczne posiada droga krajowa, wszystkie drogi wojewódzkie, 92 % dróg powiatowych i tylko 4 % dróg gminnych.

Stopień wyposażenia dróg publicznych w gminie w nawierzchnie twarde ulepszone jest wysoki. Drogi te obsługują najważniejsze połączenia zewnętrzne i wewnętrzne gminy oraz rejony o największej koncentracji zabudowy. Drogi o nawierzchni nieulepszonej obsługują głównie tereny ekstensywnie zagospodarowane - rolne i leśne.

Stopień wyposażenia dróg publicznych w gminie w nawierzchnie twarde jest wyższy niż w kraju i wynosi:

- w gminie Gardeja: 68 km/100 km² i 16 km/1000 mieszkańców,
- w kraju 66 km/100 km² i 6 km/1000 mieszkańców.

Wyposażenie układu drogowego w nawierzchnie przedstawiono w poniższych tabelach.

Długość i nawierzchnie poszczególnych kategorii dróg publicznych.

L.p.	Drogi	Długość w km	Nawierzchnia	
			Twarda ulepszona (bitumiczna)	Twarda nieulepszona (bruk, płyty betonowe, żwir, lesz) lub gruntowa
1	2	3	4	5
1	Krajowe	15,1	15,1	-
2	Wojewódzkie	24,5	24,5	-
3	Powiatowe	66,5	61,4	5,1
4	Gminne	24,0	1,0	23,0
5	Ogółem	130,1	102,0	28,1

Wyposażenie techniczne dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych w gminie Gardeja.

Wyposazenie techniczne dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych w gminie Gardeja					
L.p.	Nr drogi	Przebieg (odcinek)	Długość w km	Nawierzchnia	Stan nawierzchni
1	2	3	4	5	6
1. DROGI KRAJOWE					
1.1	55	Nowy Dwór Gdański – Stolno	15,1	Bitumiczna	dobry
2. DROGI WOJEWÓDZKIE					
2.1	522	Prabuty – Sobiewola	4,7	Bitumiczna	dobry
2.2	523	Gardeja – Trumieje	16,5	Bitumiczna	dość dobry
2.3	532	Gardeja – Okrągła Łąka	3,3	Bitumiczna	dobry
2.4	Razem		24,5	Bitumiczna	-
3. DROGI POWIATOWE					
3.1	3207 G	Otłowiec – Sadlinki (Otłowiec – Osadniki)	1,6	Bitumiczna	dość dobry
3.2	3207 G	Otłowiec – Sadlinki (Osadniki – Sadlinki)	1,6	Gruntowa	zły

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

L.p.	Nr drogi	Przebieg (odcinek)	Długość w km	Nawierzchnia	Stan nawierzchni
1	2	3	4	5	6
3.3	3213 G	Nowa Wioska – Klasztorek	2,7	Bitumiczna	dość dobry
3.4	3217 G	Rakowiec – Kołodzieje (Rakowiec – Morawy)	4,7	Bitumiczna	dobry
3.5	3217 G	Rakowiec – Kołodzieje (Morawy – Kołodzieje)	2,6	Gruntowa	zły
3.6	3219 G	Trumieje – Butowo	1,3	Bitumiczna	dość dobry
3.7	3220 G	Czarne Górne – Trumieje	5,1	Bitumiczna	dość dobry/zły
3.8	3222 G	Wandowo-Czarne Dolne	6,2	Bitumiczna	dobry
3.9	3224 G	Wandowo - Cygany	4,5	Bitumiczna	dość dobry
3.10	3225 G	Rozajny Wielkie – Rozajny Małe	1,8	Bitumiczna	zły
3.11	3228 G	Wandowo - Morawy	4,7	Bitumiczna	dość dobry
3.12	3229 G	Otoczyn - Licze	0,9	Gruntowa	zły
3.13	3230 G	Krzykosy - Otoczyn	3,7	Bitumiczna	dość dobry/zły
3.14	3231 G	Bądky – Jaromierz	12,5	Bitumiczna	dobry
3.15	3232 G	Rakowiec - Krzykosy	1,2	Bitumiczna	dobry
3.16	3233 G	Krzykosy - Zebrdowo	7,7	Bitumiczna	dość dobry
3.17	3234 G	Gardeja – Łasin	0,7	Bitumiczna	dość dobry/zły
3.18	3235 G	Czarne Małe – droga wojewódzka nr 523	2,9	Bitumiczna	dobry
3.19	Razem		66,5	Bitumiczna/gruntowa	-

* na podstawie *Programu poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzyńskiego*, informacji uzyskanych u zarządców i zarządów dróg oraz wizji w terenie.

Na terenie gminy znajdują się dwa jednopoziomowe skrzyżowania dróg publicznych z linią kolejową – w Kalmuzach w ciągu drogi krajowej i gminnej.

Największe natężenie ruchu występuje na drodze krajowej nr 55. Według pomiarów ruchu przeprowadzonych w 2000 roku (*Ruch drogowy 2000* Transprojekt Warszawa) średni dobowy ruch roczny (SDR) na odcinku przechodzącym przez gminę Gardeja wyniósł 5.317 pojazdów na dobę w obu kierunkach w ciągu roku oraz 7.183 w dobie, tj. ok. 860 pojazdów w 50 – tej godzinie w roku, w miesiącach lipiec i sierpień. Wielkość ruchu w 50-tej godzinie w roku przyjmuje się jako miarodajną dla określania przepustowości dróg zamiejskich. Prognoza ruchu dla tej drogi (*Prognoza ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015* Transprojekt Warszawa, Tablo, Warszawa 1997r.) przewidywała ok. 7.200 pojazdów w ciągu doby i ok. 870 w 50-tej godzinie. Oznacza to, że wielkość ruchu prognozowana jako ruch średnioroczny na 2015 rok została osiągnięta już w miesiącach letnich w 2000 roku. W najbliższej przyszłości, na wzrost wielkości ruchu będą miały wpływ w szczególności budowa autostrady A-1 i mostu w Kwidzynie, a także obwodnic miast Sztumu i Kwidzyna, ponieważ poprawa warunków ruchu też powoduje jego wzrost. Jednak obserwowane trendy wzrostu poziomu ruchu oraz ww. czynniki wpływające na jego wielkość nie powinny przekroczyć przepustowości drogi jednojezdniowej. Zwiększający się ruch, bez podjęcia odpowiednich środków zaradczych, takich jak modernizacja odcinków drogi i budowa obwodnicy Gardei,

będzie jednak potęgował obecne trudności w funkcjonowaniu drogi oraz gminy, w tym miejscowości gminnej.

Dane na temat ruchu istniejącego i prognozowanego dla dróg wojewódzkich przedstawiono w poniższej tabeli na podstawie pomiarów ruchu przeprowadzonych w 2000 roku (*Ruch drogowy 2000* Transprojekt Warszawa) oraz uproszczonych zasad prognozowania ruchu dla dróg wojewódzkich, zalecanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad, zgodnie z którymi przy założeniu braku znaczących zmian w zagospodarowaniu obszarów obsługiwanych przez drogę średni, zwiększających w bardzo istotny sposób wielkość ruchu, roczny wskaźnik wzrostu ruchu pojazdów samochodowych dla tej kategorii dróg należy przyjmować w wysokości 1,029.

Ruch na drogach wojewódzkich w gminie Gardeja.

L.p.	Nr drogi	SDR 2000 (pomiar)	SDR 2020 (prognoza)	Miarodajny ruch godzinowy w 2020r.(prognoza)
1	2	4	5	6
2	522	642	1200	150
3	523	991	1800	220
4	532	350	600	80

Dla dróg powiatowych brak jest pomiarów ruchu, należy jednak przyjąć jednak, że nie będą one znacząco odbiegać od wyników pomiarów dla dróg wojewódzkich.

W świetle powyższych danych przekroje dróg wojewódzkich i powiatowych należy uznać za wystarczające.

W *Studium* dokonano podziału istniejących dróg na klasy, uwzględniając kategorie istniejących dróg, ich funkcje w obsłudze ruchu oraz zagospodarowania, a także wyposażenie i parametry techniczne. Przy klasyfikacji wzięto pod uwagę Zarządzenie nr 17 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych nr z dnia 8 grudnia 2000 roku w sprawie ustalenia klas dróg krajowych, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*, *Program poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzińskiego* (będący częścią *Planu rozwoju lokalnego powiatu kwidzińskiego*) oraz wnioski zgłoszone przez zarządy dróg.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43 , poz. 430) przez klasę drogi rozumie się przyporządkowanie drodze odpowiednich parametrów technicznych, wynikających z jej cech funkcjonalnych. Zasadniczym problemem przy przypisywaniu drogom klas w stanie istniejącym jest niepełne dostosowanie parametrów technicznych dróg do funkcji przez nie pełnionych. Większy ruch i większy zakres obsługi ruchu ponadlokalnego, wymagają lepszych parametrów i wyposażenia technicznego i ograniczenia obsługi zagospodarowania.

Do klasy dróg głównych, w stanie istniejącym zaliczono:

- drogę krajową nr 55, zgodnie z ww. zarządzeniem GDDP, droga ta zapewnia największy zakres powiązań oraz prowadzi największy ruch, posiada dobre parametry z wyjątkiem przejścia przez Gardeję oraz nadmiernej obsługi zagospodarowania i braku wydzielenia ruchu pieszego i rowerowego,
- drogę wojewódzką nr 522 Prabuty – Trumieje – Sobiewola (na terenie gminy Gardeja Trumieje – Jaromierz – Trumiejki), droga ta zapewnia powiązania z sąsiednimi gminami i posiadającą dobre parametry techniczne, droga ta według *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* powinna być drogą zbiorczą, jednak po analizie układu drogowego w gminie, uznano, że powinna być drogą główną,
- drogę wojewódzką nr 523 na odcinku Zebrdowo – Gardeja, jako konsekwencję zakwalifikowania w *Programie poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzińskiego* drogi Zebrdowo – Krzykosy do dróg głównych, drogi te razem z drogą powiatową Bądky – Jaromierz, będą stanowiły alternatywę dla drogi nr 55 w powiązaniach wewnętrznych gminy; pozostały odcinek drogi nr 523 ze względu na przejście przez Czarne Dolne, zakwalifikowano do dróg zbiorczych, którą powinna być w całości zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*

- drogę powiatową nr 3231 G (Bądky – Krzykosy – Wandowo – Jaromierz), zgodnie z *Programem poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzyńskiego*, droga ta zapewnia ważne powiązania, wyprowadzając ruch na drogę nr 55 i w kierunku Kwidzyna,
- drogę powiatową nr 3233 G (Krzykosy – Zebrdowo), zgodnie z ww. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3234 G (Gardeja – Łasin), zgodnie z ww. *Programem*, droga ta zapewnia ważne powiązania gminy z terenami po jej południowej stronie.

Do istniejących dróg zbiorczych zakwalifikowano:

- drogę wojewódzką nr 523 na odcinku Zebrdowo – Trumieje, zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*
- drogę wojewódzką nr 532 (Gardeja – Okrągła Łąka), zgodnie z ww. *Planem*,
- drogę powiatową nr 3213 G (Nowa Wioska – Klasztorzek), zgodnie z ww. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3217 G (Rakowiec – Kołodzieje), zgodnie z ww. *Programem*; na odcinku Morawy – Kołodzieje droga ta posiada obecnie nawierzchnię gruntową,
- drogę powiatową nr 3220 G (Czarne Górne – Trumieje), zgodnie z *Programem poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzyńskiego*,
- drogę powiatową nr 3222 G (Wandowo – Czarne Dolne), zgodnie z ww. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3224 G (Wandowo – Cygany), zgodnie z ww. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3228 G (Wandowo – Morawy), zgodnie z w.w. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3230 G (Krzykosy – Otoczyn)– zgodnie z w.w. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3232 G (Rakowiec – Krzykosy), zgodnie z w.w. *Programem*,
- drogę powiatową nr 3235 G (Czarne Małe – droga nr 523), zgodnie z w.w. *Programem*.

Pozostałe drogi powiatowe t.j.:

- droga nr 3207 G (Otłowiec – Sadlinki), droga ta na odcinku Osadniki – Sadlinki droga posiada obecnie nawierzchnię gruntową,
- droga nr 3219 G (Trumieje – Butowo),
- droga nr 3225 G (Rozajny Wielkie – Rozajny Małe), zgodnie z w.w. *Programem* zakwalifikowano do dróg lokalnych.

Do dróg lokalnych zakwalifikowano również drogi gminne.

Elementami krytycznymi układu drogowego są:

- droga krajowa na odcinku przebiegającym przez miejscowość gminną, w miejscach przejścia przez pozostałe tereny zabudowane, ze względu na łączenie funkcji prowadzenia ruchu z obsługą zagospodarowania i wynikające stąd zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, a także uciążliwości ruchu drogowego,
- jednopoziomowy przejazd przez linie kolejową w ciągu drogi krajowej,
- odcinki dróg wojewódzkich i powiatowych na odcinkach przejścia przez tereny zabudowy, które nie są wyposażone w chodniki,

Mankamentami istniejącego układu drogowego jest także nie zawsze dobry stan nawierzchni twardej lub jej brak oraz braki w wyposażeniu w chodniki i ścieżki rowerowe.

Komunikacja kolejowa.

Przez gminę Gardeja przebiega drugorzędna jednotorowa niezelektryfikowana linia kolejowa nr 207 Malbork – Grudziądz – Toruń. Jest to linia znaczenia państwowego, wymieniona w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2000r. w sprawie wykazu linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Zgodnie z ustawą o transporcie kolejowym, rozporządzenie to wygasa z końcem b.r. można się, zatem spodziewać, że klasyfikacja tej linii może zostać zmieniona. Linia prowadzi ruch osobowy regionalny oraz towarowy.

Na terenie gminy znajduje się stacja Gardeja, która znajduje się w dużej odległości od miejscowości gminnej - ponad 2,0 km, co stanowi istotną niedogodność w jej wykorzystaniu. Liczba pociągów osobowych wynosi 5 par w ciągu doby. Rola kolei w ostatnich latach zmalała z uwagi na wzrost motoryzacji oraz ze względu na pogarszanie się jakości świadczonych usług - niska prędkość, częstotliwość i standard podróżowania. Rola kolei w obsłudze ruchu towarowego na terenie gminy jest minimalna.

Komunikacja autobusowa.

Obsługę autobusową zapewniają przede wszystkim linie obsługiwane przez przedsiębiorstwo PPKS Kwidzyn. Główne kierunki przewozów związane są z dojazdami do miejscowości gminnej oraz do Kwidzyna i Grudziądza. Oferta przewozowa jest stosunkowo niewielka i wynika z istniejącego zapotrzebowania. Godziny kursowania autobusów dostosowane są do godzin rozpoczynania i kończenia pracy i nauki.

Największa liczba autobusów kursuje wzdłuż drogi krajowej oraz dróg wojewódzkich i drogi powiatowej Jaromierz – Bądk. Komunikacja autobusowa zapewnia zadawalające warunki obsługi wyłącznie dla terenów położonych wzdłuż tych dróg. Pozostałe obszary są słabo dostępne przy pomocy tej komunikacji. Istotnym uzupełnieniem komunikacji ogólnodostępnej są przewozy do szkół. Podobnie jak w transporcie kolejowym problemami są zmniejszenie się częstotliwości kursowania, ograniczanie czasu i obszaru, na którym świadczone są usługi oraz niski komfort podróżowania.

Transport ładunków.

Na terenie gminy brak jest dużych źródeł i celów ruchu ciężarowego. Główne źródła tego ruchu są związane z przetwórstwem rolno-spożywczym, budownictwem oraz obsługą handlu i rolnictwa. Tranzytowy ruch ciężarowy koncentruje się na drodze krajowej nr 55.

Ruch pieszy i rowerowy.

Ruch pieszy odbywa się na chodnikach na nielicznych fragmentach odcinków dróg w rejonach intensywnej zabudowy. Miejscowość gminna posiada chodniki w pasie drogi krajowej i wojewódzkich. Większość odcinków dróg układu podstawowego (głównej i zbiorczych) na pozostałych terenach zabudowy i poza nimi oraz większość dróg lokalnych w gminie nie posiada chodników, co stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa pieszych. Na terenie gminy brak jest wydzielonych ścieżek rowerowych. Ruch rowerowy odbywa się na ogólnodostępnych jezdniach dróg publicznych. Zagrożenie bezpieczeństwa rowerzystów występuje szczególnie na drodze krajowej.

Parkowanie pojazdów.

Na terenie gminy nie występują problemy z parkowaniem pojazdów, poza miejscowością gminną w pasie drogi krajowej, co stwarza istotne zagrożenie bezpieczeństwa ruchu. Na pozostałych obszarach parkowanie w rejonach zabudowanych odbywa się na jezdniach, chodnikach lub nieutwardzonych poboczach, dróg o mniejszym natężeniu ruchu lub poza pasem drogowym, tylko częściowo na przygotowanych odpowiednio miejscach postojowych.

3.10. Uwarunkowania rozwoju w zakresie komunikacji wynikające z dotychczasowych ustaleń planistycznych i strategii rozwoju.

W *Strategii rozwoju województwa pomorskiego*, przyjętej przez Sejmik Województwa Pomorskiego uchwałą Nr 271 / XXI / 2000 z dnia 3 lipca 2000 roku stwierdza się m.in., że w strefie oddziaływania osi potencjalnego rozwoju VI Korytarza Transportowego Europy Środkowo-Wschodniej, ustalonego na II Paneuropejskiej Konferencji Transportowej na Krecie w 1994 roku, łączącego Skandynawię, poprzez aglomerację Gdańską, Łódź, Warszawę, Górny Śląsk, z Europą Środkową i Południową, znajdzie się oprócz autostrady A-1 i magistrali kolejowej, także droga krajowa nr 55. Jednym z priorytetów rozwoju jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury, służącej wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu. Dla zwiększenia mobilności i przedsiębiorczości mieszkańców konieczne jest w szczególności ułatwienie dojazdów do pracy na obszarach dotkniętych wysokim bezrobociem. Rozwój transportu powinien polegać na tworzeniu systemu transportowego równoważącego rolę wszystkich jego systemów. Celem rozwoju transportu jest także poprawa

ekologicznych warunków życia, poprzez ograniczenie uciążliwości komunikacyjnych wzdłuż głównych tras.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 639 / XLVI / 02 z dnia 30 września 2002 roku, w nawiązaniu do *Strategii rozwoju województwa pomorskiego* określa zasady organizacji struktury przestrzennej województwa, w tym podstawowe elementy sieci osadniczej i wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury.

Wśród głównych kierunków rozwoju infrastruktury transportowej, plan wyróżnia m.in.:

- poprawę spójności regionu poprzez modernizację dróg dojazdowych do dużych ośrodków koncentracji miejsc pracy i usług ponadlokalnych, modernizację linii kolejowych regionalnych i integrację infrastrukturalną oraz organizacyjną regionalnego transportu pasażerskiego,
- poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i zmniejszenie uciążliwości poprzez budowę obwodnic miast i hierarchizację sieci drogowych, tworzenie struktur przestrzennych minimalizujących występowanie konfliktów pomiędzy różnymi użytkownikami infrastruktury transportowej.

Plan wskazuje na potrzebę koordynacji działań inwestycyjno-modernizacyjnych, zmierzających do poprawy warunków na sieci drogowej, związanej z głównymi korytarzami transportowymi województwa. Z tego względu w odniesieniu do korytarza autostrady A-1, należy przewidywać modernizację dróg prowadzących do węzłów autostrady, a także równoległych do niej dróg krajowych nr 1 i 55. Plan określa potrzeby w zakresie rozwoju systemu drogowego i możliwe zadania w tym zakresie, wśród których znajdują się:

- modernizacja drogi krajowej nr 55, wraz z obwodnicami Sztumu i Kwidzyna,
- budowa mostu w rejonie Kwidzyna dla zapewnienia dostępu do autostrady A-1 z terenów położonych po wschodniej stronie Wisły i usprawnienia powiązań regionalnych, w tym z drogą nr 55 i lokalnych,
- modernizację drogi nr 523 Gardeja – Trumieje.

W planie przyjęto również założenia dotyczące warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi krajowe i wojewódzkie. Zgodnie z planem droga krajowa nr 55 powinna być drogą klasy głównej, natomiast drogi wojewódzkie przebiegające przez gminę Gardeja, jak również ważniejsze drogi powiatowe powinny być drogami klasy zbiorczej.

Wśród problemów wymagających wspólnego rozwiązania z województwami sąsiednimi, plan wymienia:

- przebudowę i modernizację drogi nr 55,
- wspólną realizację tras rowerowych, w tym szlaku pojeziernego: Gardeja – Prabuty – Połatki – Susz.

W odniesieniu do terenu gminy Gardeja, plan nie wymienia żadnych zadań z zakresu systemu transportowego, które znajdowałyby się w rejestrach zadań rządowych i samorządu wojewódzkiego.

Zgodnie z *Planem rozwoju lokalnego powiatu kwidzyńskiego*, przyjętego uchwałą Nr XXII / 155 / 2004 Rady Powiatu Kwidzyńskiego z dnia 31 maja 2004 roku jednym z priorytetów powiatu jest podniesienie poziomu infrastruktury technicznej, w tym transportowej do standardów europejskich. Integralną częścią planu jest *Program poprawy stanu technicznego sieci dróg powiatowych na terenie powiatu kwidzyńskiego*, określający zakres rzeczowy zadań, które należy podjąć do 2010 roku dla dostosowania stanu technicznego tych dróg do potrzeb i oczekiwań ich użytkowników. Głównymi celami tego programu są usprawnienie połączeń wewnętrznych i zewnętrznych powiatu, poprzez poprawę warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu.

W programie tym ustalono też klasy poszczególnych dróg i określono minimalne szerokości jezdni. Szerokość jezdni drogi głównej powinna być nie mniejsza niż 5,5 m, zbiorczej – 4,5, lokalnej – 3,5.

Plan wymienia również trasę rowerową w trakcie realizacji. Jest nią trasa dookoła powiatu kwidzyńskiego o przebiegu: Prabuty – Trumiejki – Jaromierz – Czarne Dolne – Czarne Małe – Zebrdowo – Gardeja – leśnictwo Otłów – Sadlinki – Mareza – Straszewo – Prabuty.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja wraz z elementami strategii, przyjęte uchwałą Nr XV / 83 / 99 Rady Gminy w Gardej z dnia

29 grudnia 1999 roku określa funkcje turystyczno-rekreacyjne jako podstawowe, które będą rozwijać się w gminie, ponadto w gminie rozwijać się będzie rolnictwo, leśnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze i usługi, jednak motorem rozwoju gminy powinna być turystyka, wykorzystująca walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy. Jednocześnie wzrost poziomu cywilizacyjnego i przedsiębiorczości, wymaga rozwoju infrastruktury, opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju.

Założenia i kierunki rozwoju komunikacji przewidują m.in.:

- adaptację istniejącego systemu drogowego, który jest wystarczający dla powiązań zewnętrznych i wewnętrznych gminy, wymaga jednak modernizacji, głównie w zakresie poprawy stanu nawierzchni,
- ograniczenie uciążliwości drogi krajowej nr 55, poprzez jej modernizację i budowę obwodnicy wsi Gardeja, dla której w studium wstępnie wskazano dwa warianty przebiegu po stronie zachodniej i wschodniej Gardei,
- budowę na terenie gminy fragmentu obwodnicy Kwidzyna,
- rozwój komunikacji autobusowej,
- budowę systemu ścieżek rowerowych, wraz z punktami obsługi ruchu rowerowego.

Strategia przebudowy głównych dróg krajowych w Polsce w latach 2003 – 2013 przewiduje budowę do 2009 roku budowę autostrady A-1 na odcinku Gdańsk – Toruń. Zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami, na terenie województwa pomorskiego planuje się budowę m.in. węzła „Kopytkowo” (ok. 40 km od wsi Gardeja, drogą przez Kwidzyn), natomiast na terenie województwa kujawsko-pomorskiego węzła „Grudziądz” (ok. 30 km od wsi Gardeja) oraz węzłów „Warlubie” i „Nowe Marzy”.

Programy dotyczące pozostałych dróg krajowych nie przewidują w najbliższych latach inwestycji na drodze nr 55. Obecnie opracowywany jest projekt koncepcyjny obwodnicy Kwidzyna. W projekcie przewiduje się włączenie obwodnicy do istniejącej drogi na północ od wsi Bądky oraz wariantowe rozwiązania skrzyżowania w tym miejscu.

3.12. Ocena funkcjonowania i możliwości rozwoju systemu transportowego gminy.

Do podstawowych problemów funkcjonowania systemu transportowego gminy należą:

- nie w pełni zhierarchizowany układ drogowy – drogi prowadzące ruch krajowy i regionalny obsługują jednocześnie przyległą zabudowę, problem ten najostrzej występuje na drodze krajowej nr 55, w niewielkim stopniu występuje też na drogach wojewódzkich i powiatowych,
- przejście drogi krajowej, prowadzącej intensywny ruch tranzytowy, w tym ciężki, przez miejscowość gminną,
- zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, wynikające z braku kontroli dostępu do dróg wyższych klas i konfliktów wynikających ze wspólnego wykorzystywania jezdni przez wszystkich użytkowników, a w szczególności „niechronionych uczestników ruchu” (pieszych i rowerzystów), zmuszonych do korzystania z jezdni ze względu na brak chodników i ścieżek rowerowych,
- jednopoziomowe skrzyżowania dróg układu podstawowego z linią kolejową,
- zróżnicowany stan nawierzchni i braki w wyposażeniu w nawierzchnie twarde dróg gminnych,
- niska jakość obsługi komunikacją zbiorową, szczególnie autobusową.

Uwarunkowaniami sprzyjającymi rozwojowi gminy są:

- dobra dostępność komunikacyjna gminy,
- gęsta sieć dróg utwardzonych
- położenie przy linii kolejowej,
- planowana budowa autostrady A-1, budowa mostu w Kwidzynie i jego obejścia, zwiększające dostępność komunikacyjną gminy,
- deklarowane w polityce państwa, w strategii i planie zagospodarowania województwa realizacja polityki transportowej opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju, w tym poprawa stanu i warunków funkcjonowania dróg i komunikacji zbiorowej,
- planowana poprawa jakości dróg powiatowych, zgodnie z programem, przyjętym przez radę powiatu,
- możliwość uzyskania środków z europejskich funduszy strukturalnych na rozwój infrastruktury,

- możliwości budowy jezdni twardych oraz chodników i ścieżek rowerowych z uwagi na wystarczającą w większości szerokość pasów drogowych lub możliwości ich poszerzenia, przede wszystkim na terenach otwartych,

Zagrożeniami dla rozwoju mogą być:

- brak sprawnego wdrażania polityki transportowej państwa oraz województwa,
- opóźnienia w rozbudowie i modernizacji układu drogowego, przy stale zwiększającym się wykorzystaniu samochodów,
- stałe pogarszanie się jakości obsługi komunikacją publiczną,
- niedostatek środków finansowych na rozwój i utrzymanie sieci drogowej oraz komunikacji publicznej,
- konflikty społeczne i ekologiczne, ujawniające się przy modernizacji i rozbudowie układu

3.13. Zaopatrzenie w wodę

System zaopatrzenia w wodę gminy Gardeja oparty jest na siedmiu stacjach ujmowania i uzdatniania wody z czwartorzędowego poziomu wodonośnego.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Czarne Górze

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 r., na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{h_{max}} = 45 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 350 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości $45 \text{ m}^3/\text{h}$, przy depresji 2,6 m.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 1, wykonana w 1969 r.

- głębokość – 60 m
- wydajność – $36 \text{ m}^3/\text{h}$
- depresja - 2,1 m

Studnia nr 2, wykonana w 1998 r.

- głębokość – 59 m
- wydajność – $45 \text{ m}^3/\text{h}$
- depresja - 2,6 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Czarne Górze. Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- budynek hydroforni,
- dla studni nr 1 ustalono strefę o wymiarach 39x30 m
- dla studni nr 2 ustalono strefę o wymiarach 14x24 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Wandowo

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 r., na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{h_{max}} = 40 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 250 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości $40 \text{ m}^3/\text{h}$, przy depresji 3,0 m, zatwierdzonych decyzją UW w Elblągu nr GT-G/423/25/75 z dnia 22 grudnia 1975 r.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 1, wykonana w 1968 r.

- głębokość – 80,5 m
- wydajność – $23 \text{ m}^3/\text{h}$
- depresja - 2,4 m

Studnia nr 2, wykonana w 1975 r.

- głębokość – 71 m
- wydajność – $40 \text{ m}^3/\text{h}$
- depresja – 3,0 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Wandowo. Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 1 ustalono strefę o wymiarach 10x18 m
- o dla studni nr 2 ustalono strefę o wymiarach 43x23 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Cygany

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 r., na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{hmax} = 40 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 230 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości $61,3 \text{ m}^3$, przy depresji 7,4 – 13,6 m, zatwierdzonych decyzją nr G-423/4699/71 z dnia 05 sierpnia 1971 roku.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 2, wykonana w 1960 r.

- o głębokość – 108 m
- o wydajność – $33,6 \text{ m}^3/\text{h}$
- o depresja – 13,3 m

Studnia nr 3, wykonana w 1976 r.

- o głębokość – 64 m
- o wydajność – $40 \text{ m}^3/\text{h}$
- o depresja – 5,1 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Cygany. Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 2 i 3 ustalono strefę o wymiarach 27x30 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Rozajny

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 r., na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{hmax} = 40 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 230 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości 58 m^3 , przy depresji 4,5 m, zatwierdzonych decyzją nr GW-V-E2274/66 z dnia 12 maja 1966 r.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 1, po rekonstrukcji wykonana w 1966 r.

- o głębokość – 67 m
- o wydajność – $58 \text{ m}^3/\text{h}$
- o depresja – 4,5 m

Studnia nr 3, wykonana w 1993 r.

- o głębokość – 67 m
- o wydajność – $57,5 \text{ m}^3/\text{h}$
- o depresja – 2,7 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Rozajny. Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 1 i 2 ustalono strefę o wymiarach 34x38 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Gardeja

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 r., na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{hmax} = 73 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 700 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości 86 m^3 , przy depresji 3,65 - 4,85 m, zatwierdzonych decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Elblągu nr Oś-VI/8530/3468/86 z dnia 10 października 1986 r.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 2A wykonana w 1979 r.

- o głębokość – 57 m
- o wydajność – 53 m³/h
- o depresja – 3,65 m

Studnia nr 4, po rekonstrukcji wykonana w 1997 r.

- o głębokość – 60 m
- o wydajność – 45 m³/h
- o depresja – 2,6 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Gardeja.

Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 2A i 4 ustalono strefę o wymiarach 70x55 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Otłowiec

Pozwolenie wodno-prawne ważne do 28 lutego 2017 roku, na pobór wód podziemnych w ilości $Q_{hmax} = 25 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d_{max}} = 150 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie posiada ustalone w kategorii B zasoby wód podziemnych w wysokości 25 m³/h, przy depresji 4,3 m, zatwierdzonych decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Elblągu nr Oś-V/7530/3941/93 z dnia 31 marca 1993 roku.

Woda ujmowana jest poprzez jedną studnię głębinową.

Studnia nr 1, po rekonstrukcji w 1993 roku.

- o głębokość – 54 m
- o wydajność – 25 m³/h
- o depresja – 4,3 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Otłowiec.

Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 1 ustalono strefę o wymiarach 21x27,5 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

Stacja ujmowania uzdatniania wody SUW Jaromierz

Ujęcie wody w Jaromierzu nie posiada pełnej dokumentacji, dotyczącej ujmowanych wód. Wydajność ujęcia wynosi $Q_{hmax} = 35 \text{ m}^3/\text{h}$.

Woda ujmowana jest poprzez dwie studnie głębinowe.

Studnia nr 1 i 2, rok budowy 1986 r.

- o głębokość – 84 m

Ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych Jaromierz. Zasięg strefy wytyczono w następujący sposób:

- o budynek hydroforni,
- o dla studni nr 1 i 2 ustalono strefę o wymiarach około 20x25 m

Strefa ochrony bezpośredniej ujęcia wody w pełni zamyka się w granicach gminnej działki, na której jest posadowiona. Parcela ta jest ogrodzona i oznakowana.

W/w stacje uzdatniania wody wraz z ujęciami nie są monitorowane pod względem bezpieczeństwa i nie są chronione.

Z punktu widzenia zasobów wodnych na ujęciach występuje rezerwa, nie ma nagłej potrzeby rozbudowy istniejących stacji uzdatniania wody.

3.14. Ocena stanu istniejącego wodociągów

Wszystkie wsie w gminie Gardeja są podłączone do wodociągu gminnego. Poza jego zasięgiem znajdują się pojedyncze gospodarstwa. Ogólna długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 164 km., podłączone jest do niej 1012 budynków mieszkalnych.

Na system wodociągowy gminy Gardeja składa się pięć niezależnych sieci, które nie są spięte w jeden system pozwalający na awaryjny przesył wody.

SUW Otłowiec – zaopatruje wsie: Otłowiec, Otłówek i Czachówek.

SUWy Rozajny, Cygany i Wandowo – zaopatrują wsie Bądk, Krzykosa, Rozajny, Wandowo, Nowa Wioska, Otocyn, Morawy, Klasztorek, Międzylesie,

SUW Jaromierz - zaopatrują wsie Jaromierz i Wraclawek,

SUW Gardeja – zaopatruje wsie: Gardeja, Zebrdowo, Kalmuzy, Olszówka, Czarne Małe.

SUWy Czarne Górne – zaopatrują wsie: Czarne Dolne, Czarne Górne, Klecewo, Pawłowo, Trumieje, Wilkowo.

3.15. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Gardeja postępuje bardzo dynamicznie w związku z wykorzystywaniem funduszy unijnych. Obecnie kanalizacja sanitarna znajduje się w miejscowościach: Gardeja, Olszówka, Czarne Dolne, Klasztorek, Nowa Wioska, Wandowo, Rozajny, Otłowiec i PGR Otłówek. Transport ścieków z tych miejscowości do oczyszczalni ścieków w Gardei odbywa się przewodami tłocznymi, za pomocą przepompowni. Łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosi 34,8 km. Szacuje się, że około 30% mieszkańców gminy może korzystać z kanalizacji. Obecnie przystąpiono do budowy kolejnego odcinka sieci Albertowo - Morawy – Nowa Wioska. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest na terenie miejscowości gminnej.

Podstawowe parametry oczyszczalni:

Przepustowość – 440 m³/d

Ilość ścieków - 320 m³/d

Sposób oczyszczania - MB513

Ładunek odprowadzany do odbiornika (kg/d)

BZT 5 – 1,57

ChZT – 15,3

N og 4,86

P og – 0,54

Odbiornikiem ścieków jest pobliski rów melioracyjny.

Gmina posiada pozwolenie wodno-prawne na odprowadzanie ścieków do 28 lutego 2017 r.

Parametry oczyszczalni ścieków (przepustowość) nie pozwalają na podłączenie wszystkich miejscowości do gminnej sieci kanalizacyjnej, zgodnie z programem uporządkowania gospodarki ściekowej na terenie gminy Gardeja. W najbliższych latach planowana jest rozbudowa oczyszczalni, docelowa projektowana przepustowość wyniesie 1200 m³/d.

W pozostałych miejscowościach ścieki są gromadzone w zbiornikach bezodpływowych (często nieszczelnych) i wywożone do oczyszczalni ścieków w Gardei albo odprowadzane bez oczyszczania do gruntu powodując zanieczyszczenie środowiska naturalnego.

3.16. Elektroenergetyka

Organizacja systemu.

Na terenie gminy Gardeja nie występują źródła wytwarzania energii elektrycznej.

Z uwagi na brak własnej stacji 110/15kV gmina zasilana jest z trzech głównych punktów zasilania: GPZ Celuloza, GPZ Mikołajki, GPZ Północ, gdzie znajdują się - stacje redukcyjne 110/15 kV.

Ze stacji tych wyprowadzonych jest szereg linii napowietrznych, z których część stanowi sieć gminną średniego napięcia. W gminie funkcjonuje jeden system średniego napięcia 15 kV.

Struktura sieci średniego napięcia ma charakter pierścieniowy, co gwarantuje ciągłość dostaw energii elektrycznej na wypadek awarii linii SN.

Stacje transformatorowe na terenie gminy są w zdecydowanej większości, w wykonaniu prefabrykowanym, wolnostojące, słupowe. Łącznie na terenie gminy Gardeja ustawiono 105 stacji transformatorowych.

Sieć energetyczna, na terenie gminy jest administrowana i eksploatowana przez Koncern Energetyczny ENERGA S.A. Oddział Elbląskie Zakłady Energetyczne w Elblągu, Rejon Energetyczny Kwidzyn.

Podstawowe dane linii zasilających obszar gminy Gardeja z GPZ-ów. (dane: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Gardeja – Instytut Energetyki Oddział Gdańsk, Gdańsk 2002 r.).

GPZ – Linia 15 kV	Nr linii SN na obszarze gminy	Ilość transformatorów 15/0,4 kV	Moc transformatorów
GPZ Celuloza – Otlówek	71500	42	2991
	71600	5	400
	71900	18	1241
GPZ Mikołajki – Licze	71300	29	2422
GPZ Północ - Gardeja	71700	10	641

Powiązania z układami zewnętrznymi.

W zakresie systemu zasilającego:

Przez teren gminy Gardeja przebiegają tranzytowo dwutorowa linia wysokiego napięcia 110 kV:

- 110 kV relacji Grudziądz –Kwidzyn- Iława i Grudziądz – Kwidzyn - Malbork, które zasilają GPZ-y Celuloza, Mikołajki oraz Północ, a zatem biorą pośredni udział w zaopatrywaniu gminy Gardeja w energię elektryczną. Wzdłuż tej linii wyznaczona jest strefa izolacji sanitarnej o szerokości 19 m. od osi linii ograniczająca zabudowę.
- 400 kV relacji Gdańsk – Toruń, która nie bierze udziału w zaopatrywaniu gminy Gardeja w energię elektryczną. Wzdłuż tej linii wyznaczona jest strefa izolacji sanitarnej o szerokości 50 od osi linii ograniczająca zabudowę.

W zakresie systemu rozdzielczego:

Sieć linii średniego napięcia jest spięta, jej odcinki wyprowadzane są poza gminę i zasilają sąsiednie miejscowości. W razie awarii możliwe jest podawanie prądu w kierunku Gardei liniami średniego napięcia spoza terenu gminy.

3.17. Zaopatrzenie w gaz

Gmina Gardeja nie jest zasilana z krajowego systemu gazowniczego. Potrzeby w ciepłe oraz komunalno bytowe w zakresie wykorzystania gazu zaspokajane są dostawą gazu płynnego LPG, rozprowadzanego w butlach.

Przez obszar gminy Gardeja w układzie południkowym przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Płock – Gdańsk Dn 400. Prawie w całości trasa gazociągu przebiega po terenach rolnych, z dala od zwartej zabudowy mieszkaniowej. Wzdłuż gazociągu wyznaczono strefę ochronną o szerokości 100 m. od osi gazociągu, która ogranicza zainwestowanie w jego rejonie.

Na terenie gminy zakończono prace nad budową drugiej, nitki gazociągu relacji Włocławek – Gdynia Dn 500. Jest on ułożony równolegle do istniejącego gazociągu Dn 400. Odległość podstawowa między nimi wynosi 7 m, co ma ograniczyć konieczność wyznaczania nowych stref ochronnych wzdłuż gazociągu.

W 2004 roku firma Petrico z Karlina opracowała koncepcję dystrybucji i dostawy gazu do indywidualnych odbiorców.

3.18. Zaopatrzenie w ciepło

Na obszarze gminy Gardeja występuje duże zróżnicowanie rodzajów źródeł ciepła. Najpopularniejszym nośnikiem energii są niewątpliwie paliwa stałe (węgiel kamienny, koks, drewno i inne) coraz częściej wykorzystywany jest gaz płynny (LPG), olej opałowy oraz prąd elektryczny.

Zaspokajanie potrzeb ciepłych odbiorców na terenie gminy odbywa się głównie w oparciu o własne, indywidualne źródła ciepłe. Znajdujące się na terenie gminy kotłownie lokalne są niewielkie i zaspokajają potrzeby ciepłe związane z ogrzewaniem budynków.

Całkowite zapotrzebowanie na moc cieplną dla gminy Gardeja szacowane jest na około 45,5 MW (dane: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Gardeja – Instytut Energetyki Oddział Gdańsk, Gdańsk 2002 r.).

Zapotrzebowanie to w rozbiu na różnych odbiorców przedstawia się następująco:

- budownictwo jednorodzinne - 24 MW,
- zabudowa zagrodowa - 13 MW,
- zabudowa mieszkaniowo-usługowa - 0,5 MW,
- placówki użyteczności publicznej (szkoły, urzędy, ośrodki zdrowia) - 15 MW,
- placówki handlowo-usługowe - 2,8 MW,

- duże gospodarstwa rolne – 0,4 MW,
- zabudowa letniskowa – 2,7 MW.

3.19. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy funkcjonuje system zbiórki odpadów niesegregowanych oraz system selektywnej zbiórki odpadów użytecznych od mieszkańców. Zbiórkę i transport odpadów niesegregowanych prowadzą firmy, które posiadają zezwolenie wydane przez Starostwo Powiatowe w Kwidzynie na prowadzenie tego rodzaju działalności. Odpady zebrane z terenu gminy deponowane są na składowisku zlokalizowanym w Bądkach.

Za zbiórkę odpadów wtórnych odpowiada Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Kwidzynie. Zbiórka prowadzona jest w systemie pojemnikowym. Zbierane są trzy frakcje odpadów: szkło, tworzywa sztuczne oraz makulatura.

Brak jest natomiast zbiórki odpadów ulegających biodegradacji, oraz remontowo-budowlanych od mieszkańców. Na terenie gminy brak jest instalacji do odzysku odpadów komunalnych (sortowni i kompostowni).

Z terenu gminy w 2002 roku wywieziono 575 Mg, a w 2003 r. 641 Mg odpadów niesegregowanych. Porównując ilości szacunkowe odpadów wyliczone wskaźnikowo z ilościami odpadów rzeczywistymi stwierdzono w 2002 r. zaniżenie ilości wytwarzanych odpadów o około 68%.

Na tak dużą różnicę w bilansie odpadów wpływa:

- nie objęcie zorganizowaną zbiórką wszystkich mieszkańców gminy,
- różnych sposobów zagospodarowywania odpadów remontowo-budowlanych, wielkogabarytowych,
- niekontrolowanego spalania odpadów (np. tworzyw sztucznych, papieru i kartonu) w paleniskach indywidualnych,
- nielegalne deponowanie odpadów w środowisku tzw. „dzikie składowiska”.

W gminie Gardeja zbiórka odpadów wielkogabarytowych oraz odpadów pochodzących z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych nie jest prowadzona.

Na terenie gminy Gardeja funkcjonuje oczyszczalnia ścieków typu mechaniczno-biologicznego. W 2002 roku powstało ok. 63 Mg osadów ściekowych (przy ok. 2500 obsługiwanych mieszkańcach), które po osuszeniu w lagunach były kierowane na składowisko w Bądkach.

Na terenie gminy Gardeja zbiórkę i transport odpadów komunalnych prowadzą firmy, posiadające zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbierania i transportu odpadów komunalnych.

Selektywna zbiórka odpadów prowadzona jest na terenie gminy Gardeja od maja 2002 roku.

Zbierane są tworzywa sztuczne, papier i szkło. Na terenie gminy ustawiono 30 zestawów pojemników do segregacji odpadów o pojemności 1100l, będących własnością ZUO Sp. z o.o. w Kwidzynie.

Składowisko odpadów w Bądkach, gmina Gardeja

Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne oraz obojętne administrowane jest przez Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Kwidzynie. Składowisko posiada Instrukcję eksploatacji wykonaną przez ZUO Sp. z o.o. z Kwidzyna. Składowisko zajmuje teren o powierzchni 5,9 ha o naturalnym ukształtowaniu terenu w postaci wąwozów o kształcie litery Y. Różnice pod względem wysokościowym dochodzą do 20 m. Struktura gruntów znajdujących się pod składowiskiem jest niejednorodna, składająca się z gliny, piasków gliniastych i glin piaszczystych. Poziom wód gruntowych (wg danych projektowych) znajduje się na głębokości 17 m pod dnem składowiska. Składowisko nie posiada, oprócz bariery naturalnej, która stanowi średnią izolacyjność podłoża, innych dodatkowych zabezpieczeń. Składowisko nie posiada również brodzika dezynfekcyjnego oraz wagi. Natomiast obiekt wyposażony jest w system odgazowania, składający się z siedmiu studni zlokalizowanych na części zamkniętej składowiska oraz trzech drenaży ułożonych w czynnej części składowiska. W zależności od ilości ujmowanego gazu jest on wykorzystywany do produkcji energii elektrycznej lub spalany. Ponadto składowisko posiada cztery piezometry do monitorowania stanu czystości wód gruntowych w obrębie składowiska.

Na składowisko dostarczane są odpady niesegregowane pochodzące od mieszkańców oraz z obiektów infrastruktury i zakładów przemysłowych z terenu gminy Gardeja oraz z miasta i gminy Kwidzyn.

Odpady dostarczane na składowisko są ugniatane za pomocą kompaktora, co zmniejsza znacznie ich objętość. Na bieżąco prowadzona jest rekultywacja składowiska. Znaczna jego część została już zamknięta i przysypana warstwą ziemi. Przewiduje się ostateczne zagospodarowanie terenu przez nasadzenie drzew.

Ogółem w 2002 roku zdeponowano 9 565,373 Mg odpadów, w tym od mieszkańców – 9 280,246 Mg.

Pozostałe zagadnienia gospodarki odpadami

Na terenie gminy znajduje się także „dzikie” wysypiska odpadów, które zlokalizowane są zwłaszcza w lasach i na obrzeżach wsi.

3.20. Cmentarze

Na terenie gminy Gardeja funkcjonują 4 cmentarze grzebalne we wsiach Gardeja, Nowa Wioska, Cygany, Czarne Dolne. Obecnie nie przewiduje się powiększenia tych obiektów.

Do Urzędu Gminy wpłynął wniosek o budowę nowego cmentarza we wsi Trumieje.

4. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

4.1. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków

Wykaz obiektów prawnie chronionych wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów o walorach zabytkowych na terenie gminy Gardeja:

(nr wpisu do rejestru oznaczony jest pogrubioną czcionką)

lp	Miejscowość	Obiekt	Uwagi	Nr Rej
1	2	3	4	5
1.	Albertowo	Dom mieszkalny I	p. XX w, dawny PGR	
2.	Albertowo	Dom mieszkalny II	p. XX w, dawny PGR	
3.	Albertowo	Budynek gospodarczy	p. XX w, dawny PGR	
4.	Albertowo	Piwnica	p. XX w, dawny PGR	
5.	Albertowo	Obora	k. XIX w, dawny PGR	
6.	Albertowo	Stodoła	k. XIX w, dawny PGR	
7.	Bądk	dom mieszkalny nr 2	p. XX w	
8.	Bądk	dom mieszkalny nr 9/10	1891 r	
9.	Bądk	dom mieszkalny nr 18	p. XX w	
10.	Bądk	dom mieszkalny nr 20	p. XX w	
11.	Bądk	dom mieszkalny nr 21	p. XX w	
12.	Bądk	dom mieszkalny nr 23	l. 80 XIX w	
13.	Bądk	dom mieszkalny nr 24	p. XX w.	
14.	Bądk	Szkoła	l. 20 XX w.	
15.	Bądk	dawna remiza	l. 20 XX w.	
16.	Bądk	dom mieszkalny (dawny sklep GS)	l. 9- XX w.	
17.	Bądk	Transformator	l. 20 XX w.	
18.	Cygany	Dwór	l. 80 XIX w.	
19.	Cygany	Szkoła	l. 30 XX w.	
20.	Cygany	dom mieszkalny nr 74	l. 20 XX w.	
21.	Czarne Dolne	Budynek kościoła parafialnego wraz z otaczającym cmentarzem kościół p.w. Matki Boskiej Różańcowej, drewniana wieża	XIV w. XVIII/XIX w.	260/93
22.	Czarne Dolne	młyn, ul Tysiąclecia 8	p. XX w.	
23.	Czarne Dolne	budynek gospodarczy, ul Tysiąclecia 2	XIX/XX w.	
24.	Czarne Dolne	budynek gospodarczy, ul Tysiąclecia 10	1930 r.	
25.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 16	p. XX w.	
26.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 12	3 ćw. XIX w.	
27.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 30	1870 r.	
28.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny – dawna kuźnia, ul. Tysiąclecia 16	p. XX w.	
29.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 26	1930	
30.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 18	p. XX w.	
31.	Czarne Dolne	budynek mieszkalno-gosp., ul. Tysiąclecia 38	p. XX w.	
32.	Czarne Dolne	komin dawnej mleczarni	p. XX w.	
33.	Czarne Dolne	budynek mieszkalny, ul. Tysiąclecia 32/34	p. XX w.	
34.	Czarne Dolne	budynek gospodarczy, ul. Tysiąclecia 32/34	p. XX w.	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

35.	Gardeja	Układ urbanistyczny dawnego miasta a obecnie wsi Gardeja wraz z zespołem budowlanym	XIII w.	156/90
36.	Gardeja	Kościół parafialny wraz z otaczającym cmentarzem, układem zieleni wysokiej i obeliskiem Carla Chudoby	XIV w., obecnie katolicki, palony kilkakrotnie, pozostała wieża kościelna, czynny	500/96
37.	Gardeja	Wieża kościelna	1344 r	285
38.	Gardeja	Cmentarz katolicki z kaplicą, bramą i układem zieleni wysokiej	p. XIX w, założony na starym ewangelickim, czynny	499/96
39.	Gardeja	katolicki Kościół fil. p.w. Serca Pana Jezusa	z 1930 r., czynny	
40.	Gardeja	transformator (na tyle kościoła św. Józefa)		
41.	Gardeja	kaplica – cmentarz	XIX/XX w.	
42.	Gardeja	teren dawnego cmentarza ewangelickiego	l. 20 XX w.	
43.	Gardeja	Plebania	1930 r.	
44.	Gardeja	dawny dwór – obecnie biura Zakładu Rolnego Gardeja	3 ćw. XIX w.	
45.	Gardeja	budynek gospodarczy przy d. dworze – obecnie biura Zakładu Rolnego Gardeja	p. XX	
46.	Gardeja	magazyn przy d. dworze – obecnie biura Zakładu Rolnego Gardeja	k. XIX w.	
47.	Gardeja	budynek gospodarczy – obora, – w ZR Gardeja	k. XIX w.	
48.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Grudziądzka 11	k. XIX w.	
49.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Grudziądzka 9	1910 r.	
50.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Grudziądzka 12	p. XX w.	
51.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Grudziądzka 13	l. 20 XX w.	
52.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Grudziądzka 16	p. XX w.	
53.	Gardeja	warsztat, ul. Grudziądzka 16	p. XX w.	
54.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 2	p. XX w.	
55.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 3	p. XX w.	
56.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 4	p. XX w.	
57.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Kwidzyńska 4	k. XIX w.	
58.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 5	1 ćw. XX w.	
59.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 6	p. XX w.	
60.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Kwidzyńska 8	1910 r.	
61.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 8	poł. XIX w.	
62.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 7	4 ćw. XIX w.	
63.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 8	1910 r.	
64.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 14	4 ćw. XIX w.	
65.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 16	p. XX w.	
66.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Kwidzyńska 16	1910 r.	
67.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 18	4 ćw. XIX w.	
68.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 20	4 ćw. XIX w.	
69.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 21	p. XX w.	
70.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 23	3 ćw. XIX w.	
71.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 24	k. XIX w.	
72.	Gardeja	dom mieszkalny – siedziba Terenowy Opiekun Społeczny, ul. Kwidzyńska 25	3 ćw. XIX w.	
73.	Gardeja	szkoła podstawowa im. Obrońców Westerplatte, ul. Kwidzyńska 29	XIX/XX w.	
74.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 30	4 ćw. XIX w.	
75.	Gardeja	mleczarnia, ul. Kwidzyńska 31	p. XX w.	
76.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 32	p. XX w.	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

77.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Kwidzyńska 35	1910 r.	
78.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Mały Rynek 2	poł. XIX w.	
79.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Mały Rynek 2	k. XIX w.	
80.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Mały Rynek 4	4 ćw. XIX w.	
81.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Mały Rynek 4	4 ćw. XIX w.	
82.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Mały Rynek 6	p. XIX w.	
83.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Mały Rynek 11	k. XIX w.	
84.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Mały Rynek 17	k. XIX w.	
85.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 1	1930 r.	
86.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 2	XIX/XX w.	
87.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 5	2 ćw. XIX w.	
88.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 10	k. XIX w.	
89.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 11	1900 r.	
90.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 13	1900 r.	
91.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 15	l. 20 XX w.	
92.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 17	1910 r.	
93.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 18	1900 r.	
94.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 21	1900 r.	
95.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 22	k. XIX w.	
96.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Młyńska 22	1900 r.	
97.	Gardeja	młyn gospodarczy, ul. Młyńska 24	1910 r.	
98.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Młyńska 25	1920 r.	
99.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Młyńska 25	1900 r.	
100.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Sportowa 4	p. XX w.	
101.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Sportowa 4	p. XX w.	
102.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Sportowa 6	l. 30 XX w.	
103.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Sportowa 8	1 ćw. XX w.	
104.	Gardeja	budynek wodociągu, ul. Sportowa 8	1920 r.	
105.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 1	1 ćw. XX w.	
106.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 2	k. XIX w.	
107.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 3	1900 r.	
108.	Gardeja	budynek gospodarczy, ul. Świerczewskiego 4	1900 r.	
109.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 4	1900 r.	
110.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 5	3 ćw. XIX w.	
111.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 7	4 ćw. XIX w.	
112.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 6	4 ćw. XIX w.	
113.	Gardeja	dom – ośrodek GOZ, ul. Świerczewskiego 8	l. 20 XX w.	
114.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 13	1920 r.	
115.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 15	1910 r.	
116.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 23	1900 r.	
117.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Wodna 1	4 ćw. XIX w.	
118.	Gardeja	budynek przemysłowy, ul. Wodna 7	1920 r.	
119.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Wolności 3	p. XX w.	
120.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Wolności 5	XIX/XX w.	
121.	Gardeja	dom mieszkalny, ul. Wolności 5	XIX/XX w.	
122.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 3	poł. XIX w.	
123.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 6	1900 r.	
124.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 37	1920 r.	
125.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 39	1914 r.	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

126.	Gardeja	budynek gospodarczy nr 40 I – wł. ALP	1900 r.	
127.	Gardeja	budynek gospodarczy nr 40 II – wł. ALP	1900 r.	
128.	Gardeja	budynek gospodarczy nr 40 III – wł. ALP	1900 r.	
129.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 41 – wł. LP	l. 20 XX w.	
130.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 42 – wł. LP	l. 30 XX w.	
131.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 43 – wł. LP	l. 30 XX w.	
132.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 44 – wł. LP	l. 30 XX w.	
133.	Gardeja	dom mieszkalny, nr 45 – wł. LP	l. 30 XX w.	
134.	Jaromierz	Transformator	l. 20 XX w.	
135.	Jaromierz	dom mieszkalny, nr 2	l. 30 XX w.	
136.	Jaromierz	dom mieszkalny, nr 5	1 ćw. XX w.	
137.	Jaromierz	dom mieszkalny, nr 7	l. 20 XX w.	
138.	Jaromierz	dom mieszkalny, nr 3	poł. XIX w.	
139.	Klasztorek	dom mieszkalny – dawny sklep GS	p. XX w.	
140.	Klasztorek	dawny czworak I – ob. Stadnina Koni	k. XIX w	
141.	Klasztorek	dawny czworak II – ob. Stadnina Koni	k. XIX w	
142.	Klasztorek	dawny czworak III – ob. Stadnina Koni	k. XIX w	
143.	Klasztorek	chlew – ob. Stadnina Koni	k. XIX w	
144.	Klasztorek	magazyn zbożowy	k. XIX w	
145.	Klasztorek	magazyn – Stadnina Koni	k. XIX w	
146.	Klasztorek	dawna kuźnia – Stadnina Koni	k. XIX w	
147.	Klasztorek	stajnia – Stadnina Koni	k. XIX w	
148.	Klecewo <i>Zespół pałacowo-parkowy</i>	Pałac	XIX w	111/89
149.		budynek gospodarczy - dawna kuźnia	p. XIX w	112/89
150.		budynek mieszkalny nr 3	XIX w	113/89
151.		budynek gospodarczy - dawna wozownia	k. XIX w, obecnie warsztat	114/89
152.		budynek gospodarczy - dawna stajnia i wozownia	VXIII, obecnie spichlerz i warsztat	115/89
153.		budynek mieszkalny - rządcówka	XVIII w, dawniej dwór	116/89
154.	Klecewo zespół pałacowy	Pałac	poł. XIX w.	
155.		dom mieszkalny w. zespole pałacowym – dawny PGR	1795 r.	
156.		stajnia – zespół pałacowy – dawny PGR	k. XIX w.	
157.		magazyn zbożowy – zespół pałacowy – dawny PGR	1790 r.	
158.		dom mieszkalny nr 7 – dawny PGR	1903 r.	
159.		budynek gospodarczy – dawny PGR	p. XX w.	
160.	Krzykosy	dom mieszkalny nr 1	l. 20 XX w.	
161.	Krzykosy	dom nr 2 – ZOZ	p. xx w.	
162.	Krzykosy	dom mieszkalny nr 27	1927 r.	
163.	Krzykosy	park krajobrazowy – zespół dawnej gorzelni	poł XIX w.	
164.	Krzykosy	dawna gorzelnia	1860-1870	
165.	Krzykosy	dawna gorzelnia – magazyn	k. XIX w	
166.	Krzykosy	dawna gorzelnia	k XIX w.	
167.	Krzykosy	budynek gospodarczy przy dawnej gorzelni	1860-1870	
168.	Krzykosy	budynek gospodarczy dawnej gorzelni	p. XX w.	
169.	Krzykosy	dawny spichlerz – zespół dawnej gorzelni	1860-1870	
170.	Krzykosy	Spichlerz	poł. XIX w.	
171.	Krzykosy	budynek gospodarczy d. gorzelni – obora, poza kwadratem zabud. d. gorzelni	1860-1870	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

172.	Krzykosy	d. stodoła – zespół gorzelni	1860-1870	
173.	Krzykosy	budynek gospodarczy	XIX/XX w.	
174.	Mary	bud gospodarczy – Nadleśnictwo	XIX/XX w	
175.	Mary	dom mieszkalny nr 1	p. XX w.	
176.	Mary	dom mieszkalny nr 10	p. XX w.	
177.	Mary	dom mieszkalny nr 2	1910 r.	
178.	Mary	dom mieszkalny nr 3	l. 20 XX w.	
179.	Mary	dom mieszkalny nr 4	p. XX w.	
180.	Mary	dom mieszkalny nr 8	l. 30 XX w.	
181.	Mary	dom mieszkalny nr 9	p. XX w.	
182.	Mary	dom mieszkalny nr 11	p. XX w.	
183.	Mary	Remiza	l. 30 XX w.	
184.	Mary	dom mieszkalny – Nadleśnictwo	l. 20 XX w.	
185.	Mary	dom mieszkalny – Nadleśnictwo Morawy	1 ćw. XX w.	
186.	Nowa Wioska	Zespół ruralistyczny wsi wraz z zabudową mieszkaniową, gospodarczą i założeniami zieleni	XIV w,	129/89
187.	Nowa Wioska	Kościół p.w. Zwiastowania NMP wraz z układem przestrzennym cmentarza, zachowanymi nagrobkami i wysoką zielenią cmentarną	XIX w	467/96
188.	<i>Nowa Wioska zespół pałacowo- parkowy</i>	Pałac	1828 r.	
189.		Szpital	1 poł. XVIII w.	
190.		dom mieszkalny – d. rządcówka	p. XIX w.	
191.		park krajobrazowy	poł XIX w.	
192.		Stajnia I	2 poł. XIX w.	
193.		Stajnia II	p. XX w.	
194.		Stajnia wyjazdowa	poł. XIX w.	
195.		budynek gospodarczy przy stajni wyjazdowej	cegła, pocz. XX w	
196.		mieszalnia pasz	poł. XIX w.	
197.		magazyn II	poł. XIX w.	
198.		Dawna kuźnia	poł. XIX w.	
199.		magazyn I	XVIII/XIX w.	
200.		mur okalający pałac od pld – między pałacem a domem ogrodnika	p. XX w.	
201.		budynek mieszkalny – dawny dom ogrodnika	p. XX w.	
202.		ogrodzenie przy domu ogrodnika	p. XX w.	
203.		budynek gospodarczy przy domu ogrodnika	l. 20 XX w.	
204.		budynek gospodarczy przy d. szpitalu	k. XIX w.	
205.	<i>Nowa Wioska zespół folwarczny</i>	Dawna rządcówka – budynek gospodarczy	p. XX w.	
206.		mur ogrodu rządcówki	p. XX w.	
207.		ogrodzenie d. ogrodnictwa	p. XX w.	
208.		Brama wjazdowa do zespołu folwarcznego	p. XX w.	
209.		budynek gospodarczy w. ogrodnictwie rządcówki	l. 30 XX w	
210.		Dawna szklarnia	p. XX w.	
211.		budynek gospodarczy przy nr 9	l. 30 XX w.	
212.		budynek gospodarczy i mur przy stajni II	p. XX w.	
213.		transformator		
214.	Nowa Wioska	dom mieszkalny	l. 30 XX w.	
215.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 9	k. XIX w.	
216.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 10	poł. XIX w.	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

217.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 11	XIX/XX w.	
218.	Nowa Wioska	chlew I	XIX/XX w.	
219.	Nowa Wioska	chlew II	XIX/ XX w.	
220.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 13	p. XX w.	
221.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 13	1920 r.	
222.	Nowa Wioska	budynek gospodarczy nr 13	l. 30 XX w.	
223.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 17	l. 20 XX w.	
224.	Nowa Wioska	budynek gospodarczy nr 17	p. XX w.	
225.	Nowa Wioska	budynek gospodarczy nr 14	XIX/XX w.	
226.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 14	XIX/XX w.	
227.	Nowa Wioska	budynek gospodarczy nr 15	1910 r.	
228.	Nowa Wioska	dom mieszkalny nr 15	XIX/XX w.	
229.	Olszówka	dom mieszkalny - dawny PGR	1904 r.	
230.	Olszówka	dom mieszkalny - dawny PGR	1 ćw. XX w.	
231.	Olszówka	dom mieszkalny - dawny PGR	1874 r.	
232.	Olszówka	stodoła	poł. XIX w.	
233.	Olszówka	budynek gospodarczy	1927 r.	
234.	Olszówka	dom mieszkalny - dawny PGR	1 ćw. XX w.	
235.	Olszówka	gorzelnia	1880 r.	
236.	Olszówka	Młyn	1873 r.	
237.	Otlowiec	kapliczka obok PKS	1 ćw. XX w.	
238.	Otlowiec	budynek gospodarczy obok szkoły	1 ćw. XX w.	
239.	Otlowiec	Szkoła	p. XX w.	
240.	Otlówek	budynek gospodarczy	p. XX w.	
241.	Otlówek	oficyna	1901 r.	
242.	Otlówek <i>Zespół pałacowo-parkowy wraz z układem przestrzennym zabudowy dawnego folwarku</i>	Pałac	3 ćw XIX w.	567/98
243.		dom mieszkalny	p. XX w.	
244.		budynek gospodarczy	1 ćw. XX w.	
245.		oficyna	XIX/XX w.	
246.		spichlerz	1896 r	
247.		park krajobrazowy	k. XIX w.	
248.	Otoczyn	dom mieszkalny	p. XX w.	
249.	Otoczyn	dom mieszkalny nr 4	l. 80 XIX w.	
250.	Otoczyn	dom mieszkalny nr 17	p. XX w.	
251.	Otoczyn	Szkoła	p. XX w.	
252.	Otoczyn	transformator	l. 20 XX w.	
253.	Pawłowo	kapliczka	1 ćw. XX w.	
254.	Pawłowo	dom mieszkalny nr 4	l. 80 XIX w.	
255.	Pawłowo	dom mieszkalny nr 11	p. XX w.	
256.	Pawłowo	Szkoła	p. XX w.	
257.	Rozajny Wielkie	nr 65 - dawny dwór	1870 r.	
258.	Rozajny Wielkie	Dawna kuźnia	poł. XIX w.	
259.	Rozajny Wielkie	dom mieszkalny - szkoła	1926 r.	
260.	Rozajny Wielkie	dom mieszkalny nr 48	p. XX w.	
261.	Rozajny Wielkie	dom mieszkalny nr 51	p. XX w.	
262.	Rozajny Wielkie	dom mieszkalny nr 57	p. XX w.	
263.	Trumieje	Kościół p.w. Chrystusa Króla	1 p. XIV w	165/N
264.	Trumieje	dom mieszkalny - Wydział Oświaty	l. 20 XX w.	
265.	Trumieje	dom mieszkalny nr 2	l. 20 XX w.	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

266.	Trumieje	dom mieszkalny nr 3	l. 30 XX w.	
267.	Trumieje	dom mieszkalny nr 4	p. XX w.	
268.	Trumieje	dom mieszkalny nr 5	l. 20 XX w.	
269.	Trumieje	brama do budynku	p. XX w.	
270.	Trumieje	magazyn I	1924 r.	
271.	Trumieje	magazyn II	1 ćw. XX w.	
272.	Trumieje	magazyn III	p. XX w.	
273.	Trumieje	magazyn IV	p. XX w.	
274.	Trumieje	Stodoła	1 ćw. XX w.	
275.	Wandowo	dom mieszkalny	k. XIX w.	
276.	Wandowo	Obora	k. XIX w.	
277.	Wandowo	dom mieszkalny - poczta	l. 30 XX w.	
278.	Wandowo	budynek gospodarczy	XIX/XX w.	
279.	Wandowo	dom mieszkalny nr 1	l. 30 XX w.	
280.	Wandowo	dom mieszkalny nr 2	l. 30 XX w.	
281.	Wandowo	dom mieszkalny nr 10	p. XX w.	
282.	Wandowo	dom mieszkalny nr 14	1939 r.	
283.	Wandowo	dom mieszkalny nr 16	1880 r.	
284.	Wilkowo	dom mieszkalny nr 13	1920 r.	
285.	Wilkowo	dom mieszkalny nr 15	1920 r.	
286.	Zebrdowo	dom mieszkalny wł szkoły	p. XX w.	
287.	Zebrdowo	Szkoła	1930 r.	
288.	Zebrdowo	dom mieszkalny nr 4	p. XX w.	
289.	Zebrdowo	dom mieszkalny nr 6	k. XIX w.	
290.	Zebrdowo	budynek gospodarczy nr 6	p. XX w.	

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Gardeja:
(nr wpisu do rejestru oznaczony jest pogrubioną czcionką)

Lp.	miejsowość	nr AZP	nr stanowiska w miejscowości	nr stanowiska na obszarze	opis	chronologia	Uwagi/nr wpisu do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Rakowiec	25-48	1	10	śląd osadnictwa, osada	mezolit, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze	
2.	Otoczyn	25-48	1	13	znalezisko luźne	epoka kamienia	Źródło - literatura
3.	Trumieje	27-48	1	1	śląd osadnictwa, osada	nowożytność (XVI w.n.e., XVIII-XIX w)	
4.	Klecewo	27-48	4	2	osada, śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze XI-XII w, nowożytność XVIII-XIX w	
5.	Klecewo	27-48	2	3	osada	Wczesne średniowiecze	
6.	Klecewo	27-48	1	4	cmentarzysko	Wczesne średniowiecze , ok. lateński, kultura wejherowsko - krotoszyńska	
7.	Przesławek	27-48	1	5	cmentarzysko, osada	holsztat, wczesne średniowiecze, nowożytność	
8.	Pawłowo	27-48	1	6	cmentarzysko, śląd osadnictwa	Wczesne epoka żelaza, nowożytność	
9.	Przesławek	27-48	2	7	cmentarzysko, śląd osadnictwa	wczesna epoka żelaza, nowożytność	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

10.	Przesławek	27-48	3	8	śląd osadnictwa, znalezisko luźne	holsztat, wczesne średniowiecze	
11.	Przesławek	27-48	4	9	cmentarzysko	wczesne średniowiecze okres lateński	
12.	Przesławek	27-48	5	10	śląd osadnictwa	okres lateński	
13.	Czarne Dolne	27-48	1	11	śląd osadnictwa	nowożytność	
14.	Czarne Dolne	27-48	2	12	znalezisko luźne	kultura pruska, X-XI w	
15.	Czarne Dolne	27-48	3	13	cmentarzysko, osada	Wczesne średniowiecze okres lateński, nowożytność	
16.	Czarne Dolne	27-48	1	14	śląd osadnictwa	nowożytność	
17.	Klecewo	27-48	3	15	osada otwarta	wielbarska?, późne okres lateński	
18.	Pawłowo	27-48	2	16	znalezisko luźne	wielbarska, okres wpływów rzymskich	
19.	Klecewo	27-48	5	17	grodzisko?	Kultura pruska, wczesne średniowiecze	
20.	Osadniki	26-46	1	1	śląd osadniczy	XIV-XV w	
21.	Osadniki	26-46	2	2	osada?, śląd osadniczy	okres halszacki, XIV-XV w	
22.	Osadniki	26-46	3	3	śląd osadniczy	XIV-XV w	
23.	Gardeja	27-46	1	1	osada	XIV-XV w	
24.	Gardeja	27-46	2	2	śląd osadniczy, osada?	mezolit-neolit, holsztat- okres wpływów rzymskich	
25.	Gardeja	27-46	3	3	osada	kultura wielbarska, okres wpływów rzymskich	
26.	Gardeja	27-46	4	4	śląd osadniczy	mezolit-neolit	
27.	Gardeja	27-46	5	5	śląd osadniczy	holsztat- okres wpływów rzymskich	
28.	Gardeja	27-47	6	1	śląd osadniczy	średniowiecze	
29.	Gardeja	27-47	7	2	osada x3	kultura wielbarska, pruska; okres wpływów rzymskich, średniowiecze	
30.	Gardeja	27-47	8	3	osada	nowożytność	
31.	Otłowo	27-47	1	4	osada?	Kultura pomorska, wczesna epoka żelaza	
32.	Otłowo	27-47	2	5	osada? x2	Kultura pomorska, średniowiecze, wczesna epoka żelaza, średniowiecze	
33.	Otłowo	27-47	3	6	osada	Kultura pomorska, wczesna epoka żelaza	
34.	Otłowo	27-47	4	7	osada	wczesna epoka żelaza	
35.	Otłowo	27-47	5	8	osada	wczesna epoka żelaza	
36.	Otłowo	27-47	6	9	osada	Kultura pomorska, wczesna epoka żelaza	
37.	Cygany	27-47	1	10	osada x2	Kultura pomorska, średniowiecze; wczesna epoka żelaza średniowiecze	
38.	Cygany	27-47	2	11	osada x2	Kultura pomorska, średniowiecze; wczesna epoka żelaza, średniowiecze	
39.	Gardeja	27-47	9	12	grodzisko?	Kultura prapolska; wczesne średniowiecze	Źródło - literatura
40.	Gardeja	27-47	10	13	osada?	późne średniowiecze -nowożytność	
41.	Otłowiec	27-47	7	14	osada	nowożytność	
42.	Otłowiec	27-47	8	15	osada	Okres wpływów rzymskich?	
43.	Gardeja	27-47	11	16	osada	nieokreślone	
44.	Gardeja	27-47	12	17	śląd osadnictwa	nieokreślone	
45.	Gardeja	27-47	13	18	śląd osadnictwa	nieokreślone	
46.	Gardeja	27-47	14	19	osada?	nieokreślone	
47.	Gardeja	27-47	15	20	osada?	nieokreślone	
48.	Gardeja	27-47	16	21	osada?	Wczesna epoka brązu, wczesna epoka żelaza –epoka brązu, p średniowiecze - nowożytność	
49.	Gardeja	27-47	17	22	osada?	Późne średniowiecze -nowożytność	
50.	Gardeja	27-47	18	23	osada	Nowożytność	
51.	Gardeja	27-47	19	24	osada?	nowożytność	
52.	Gardeja	27-47	20	25	osada?	Późne średniowiecze -nowożytność	
53.	Gardeja	27-47	21	26	śląd osad	Późne średniowiecze -nowożytność	
54.	Cygany	26-47	3	1	osada	Kultura wschodnio - pomorska, wczesna epoka żelaza	
55.	Cygany	26-47	4	2	śląd y osadnictwa	Średniowiecze XIV-XV w	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

56.	Cygany	26-47	5	3	osada	Kultura wschodnio - pomorska, holsztat – wczesny okres lateński	
57.	Cygany	26-47	6	4	ślad y osadnictwa	wczesna epoka żelaza	
58.	Cygany	26-47	7	5	osada?	Kultura wschodnio - pomorska, wczesna epoka brązu	
59.	Cygany	26-47	8	6	ślad y osadnictwa	Kultura wschodnio - pomorska, wczesna epoka żelaza	
60.	Krzykosy	26-47	1	7	osada, ślad y osadnictwa	Kultura pruska XI-XIII, średniowiecze, XIV-XV	
61.	Krzykosy	26-47	2	8	ślad osadnictwa	k wschodnio - pomorska, wczesna epoka żelaza	
62.	Krzykosy	26-47	3	9	osada, ślad y osadnictwa	Kultura pruska XI-XIII, średniowiecze, XIV-XV	
63.	Krzykosy	26-47	4	10	osada?	pruska?, XII-XIII	
64.	Czachówko PGR	26-47	1	11	osada, ślad osadnictwa	pruska? XI-XII w, średniowiecze XIV-XV w	
65.	Krzykosy	26-47	5	12	ślad y osadnictwa	Średniowiecze XIV-XV	
66.	Krzykosy	26-47	6	13	cmentarzysko	kultura wschodnio - pomorska	
67.	Krzykosy	26-47	7	14	cmentarzysko	kultura wschodnio - pomorska	
68.	Cygany	26-47	9	15	ślad y osadnictwa	średniowiecze, XIV-XV	
69.	Cygany	26-47	10	16	ślad y osadnictwa	Średniowiecze XIV-XV	
70.	Cygany	26-47	1	17	cmentarzysko x2, osada	Kultura wschodnio - pomorska wczesna epoka żelaza; kultura wielbarska - I - II w.n.e, s	
71.	Cygany	26-47	2	18	cmentarzysko	?, popielnice, stanowiska 19,20,21,22 - ślad osadnictwa, neolit; 23 - denar srebrny	Źródło - literetura
72.	Krzykosy	26-47	8	24	ślad osadnictwa	neolit	Źródło - literetura
73.	Otłowo	26-47	1	25	ślad osadnictwa	neolit, toporek kamienny	
74.	Bądk	26-47	1,2	26,27	ślad osadnictwa	neolit	Źródło - literetura
75.	Krzykosy	26-47	9	28	cmentarzysko	kultura wielbarska	
76.	Otłowiec	26-47	9	29	osada	Kultura łużycka lub pomorska, nieokreślone	
77.	Otłowiec	26-47	10	30	osada	KPCW, neolit	
78.	Otłowiec	26-47	11	31	osada?	nieokreślone	
79.	Otłowiec	26-47	12	32	osada	nieokreślone	
80.	Otłowiec	26-47	13	33	osada	HD OP	
81.	Otłowiec	26-47	14	34	osada	MOP, wczesne średniowiecze, p średniowiecze , nowożytność	
82.	Jaromierz	26-48	1	1	osada	Kultura wielbarska, okres wpływów rzymskich, stanowiska od 1 do 4	Źródło - literetura
83.	Jaromierz	26-48	2	2	urządzenie produkcyjno-gospodarcze	średniowiecze	Źródło - literetura
84.	Jaromierz	26-48	3	3	skarb	okres wpływów rzymskich	Źródło - literetura
85.	Jaromierz	26-48	4	4	znalezisko luz	neolit	
86.	Jaromierz	26-48	5	5	znalezisko luźne	epoka kamienia	
87.	Jaromierz	26-48	6	6	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich	
88.	Jaromierz	26-48	7	7	osada	średniowiecze	
89.	Jaromierz	26-48	8	8	osada x2	kultura pruska, X-XI, XII-XIII	
90.	Nowa Wioska	26-48	1	9	osada x2	kultura pomorska - wczesna epoka żelaza; pruska - X-XIV w	
91.	Nowa Wioska	26-48	2	10	osada	średniowiecze, XIV-XV w	
92.	Rozajny Wielkie	26-48	1	11	ślad osadnictwa	średniowiecze- XIV-XV w	
93.	Klasztorek	26-48	1	12	osada, grodzisko x2	kultura wielbarska -IV-V w; wczesne średniowiecze - IX-X w; średniowiecze - XIII-XV	nr rej 34/A
94.	Klasztorek	26-48	2	13	obiekt kulturowy- klasztor, kościół	średniowiecze XIII-XV w	nr rej 174/A
95.	Klasztorek	26-48	3	14	cmentarzysko	średniowiecze	nr rej 174/A
96.	Klasztorek	26-48	3	14	osada	późne średniowiecze	

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja.
UWARUNKOWANIA

97.	Klasztorek	26-48	4	15	osada, grodzisko	Wczesne średniowiecze , średniowiecze	nr rej 35/A/13 z dn. 7.05.1969
98.	Klasztorek	26-48	5	16	osada	Średniowiecze XIII-XIV w	
99.	Klasztorek	26-48	6	17	znalezisko luźne	okres wpływów rzymskich	Źródło - literatura
100.	Klasztorek	26-48	7	18	znalezisko luźne	neolit	
101.	Klasztorek	26-48	8	19	osada x3	średniowiecze-XV w; nowożytność- XVI-XVII w; nowożytność- XVIII w	
102.	Wadowo	26-48	1	20	osada	Średniowiecze XIV-XV w	
103.	Wadowo	26-48	2	21	osada	średniowiecze - XIV -XV w	
104.	Klasztorek	26-48	9	22	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
105.	Klasztorek	26-48	10	23	osada	późne średniowiecze	
106.	Klasztorek	26-48	11	24	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
107.	Klasztorek	26-48	12	25	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
108.	Klasztorek	26-48	13	26	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
109.	Klasztorek	26-48	14	27	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
110.	Klasztorek	26-48	15	28	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	

4.2. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody

Obszarowe formy ochrony przyrody

Parki narodowe - brak

Parki krajobrazowe – brak

Rezerваты przyrody – brak

Otulina rezerwatu – brak

Obszary chronionego krajobrazu – tak

Użytki ekologiczne - tak

Zespoły przyrodniczo krajobrazowe – brak

Stanowiska dokumentacyjne – brak

Pomniki przyrody - tak

Morawski Obszar Chronionego Krajobrazu

Rozporządzeniem nr 5/05 Wojewody Pomorskiego z dnia 24 marca 2005 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z dnia 29 marca 2005 roku, Nr 29, poz.585).

Zgodnie z rozporządzeniem został powołany Morawski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 10 700 ha.

Morawski Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje wschodnią część gminy o charakterze pojeziernym. W Morawskim OChK (powierzchnia 2909 ha w granicach gminy Gardeja) występują wymagające skutecznej ochrony - zagrożone zanikiem w skali całego kontynentu: buczyna z marzanką wonną, kwaśna buczyna z kosmatką, grąd z gwiazdnicą wielkokwiatową, fragmenty lasów bagiennych, jeziora eutroficzne i dystroficzne, wielogatunkowe łąki świeże o charakterze półnaturalnym, 8 gatunków roślin chronionych, 83 gatunki ptaków (w tym stanowiska lęgowe gatunków ginących, umieszczonych na polskiej Czerwonej Liście: bocian czarny, gągoł).

Sadliński Obszar Chronionego Krajobrazu

Rozporządzeniem nr 5/05 Wojewody Pomorskiego z dnia 24 marca 2005 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z dnia 29 marca 2005 roku, Nr 29, poz.585).

Zgodnie z rozporządzeniem został powołany Sadliński Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 6879 ha.

Sadliński Obszar Chronionego Krajobrazu (dalej SOChK) chroni tereny leśne z otaczającymi łąkami i polami oraz niewielkimi zbiornikami wodnymi i torfowiskami śródleśnymi w zachodniej części gminy. Na terenie SOChK występują naturalne zbiorowiska leśne zagrożone wyginięciem w skali Europy: buczyna z marzanką wonną, grąd z gwiazdnicą wielkokwiatową (ochrona zalecana w ramach

dyrektywy 92/43 Unii europejskiej). Są tu zlokalizowane stanowiska co najmniej 5 gatunków roślin chronionych oraz występują 73 gatunki ptaków.

Pomniki przyrody

W ewidencji pomników przyrody gm. Gardeja figuruje 27 drzew należących do 3 gatunków (25 dębów szypułkowych, 1 lipa drobnolistna i 1 buk). Dotychczas zatwierdzone pomniki znajdują się głównie na terenie lasów państwowych. Kryteria do objęcia ochroną pomnikową spełnia co najmniej kilkanaście kolejnych drzew, należących do 5 gatunków rodzimych i 3 obcego pochodzenia, zlokalizowanych głównie w parkach wiejskich (szczegóły w rozdziale 2.2.3.). Bardzo prawdopodobne jest odkrycie przy okazji prac ziemnych głazów narzutowych o wymiarach pomnikowych. Jeden z nich został odkopany w 2003 roku w Morawach. Wykaz pomników przyrody z terenu gminy Gardeja położonych na obszarze Nadleśnictwa Kwidzyn umieszczono w tabeli na następnej stronie.

Chronione gatunki fauny i flory

W trakcie wizji terenu, w maju 1999 stwierdzono na terenie gminy występowanie 15 gatunków naczyniowych roślin chronionych (8 gatunków objętych ochroną całkowitą i 7 objętych ochroną częściową, gwiazdką zaznaczono gatunki na stanowiskach wtórnych):

- jarzab szwedzki* (*Sorbus intermedia*)
- wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*)
- bluszcz* (*Hedera helix*)
- barwinek pospolity (*Vinca minor*)
- grzybień białe (*Nymphaea alba*)
- grążel żółty (*Nuphar lutea*)
- lilia złotogłów* (*Lilium martagon*)
- śniedek baldaszkowaty* (*Ornithogalum umbellatum*)
- porzeczka czarna (*Ribes nigrum*)
- kruszyna pospolita (*Frangula alnus*)
- kalina koralowa (*Viburnum opulus*)
- pierwiosnka lekarska (*Primula officinalis*)
- marzanka wonna (*Asperula odorata*)
- kocanki piaskowe (*Helichrysum arenarium*)
- konwalia majowa (*Convallaria majalis*)

Spośród roślin pod ochroną częściową w ilościach umożliwiających kontrolowane pozyskiwanie występują jedynie marzanka i konwalia. Stanowiska pozostałych umożliwiają tylko zachowanie materiału genetycznego.

Dodatkowo ochroną są objęte porosty nadrzewne z rodziny pawężnicowatych i tarczownicowatych występujące obficie na terenie całej gminy - nawet w alejach i zadrzewieniach przydrożnych, co jest wskaźnikiem małego zanieczyszczenia powietrza.

Większość gatunków zwierząt kręgowych występujących na terenie gminy (104 gatunki ptaków, wszystkie płazy i gady) jest objęta ochroną gatunkową, a nieco mniejsza część korzysta z okresowej albo całorocznej ochrony łowieckiej.

4 gatunki ptaków występujących na terenie gminy: kormoran czarny (kategoria O = wyprowadzony z zagrożenia), bocian czarny (kat. R = rzadki), gągoł (kat. O) i błotniak zbożowy (kat. R) figurują w Polskiej Czerwonej Księdze Ginących Kręgowców.

Część gatunków podlega ochronie formalnej w ramach światowego i europejskiego systemu ochrony zasobów naturalnych: 13 gatunków ptaków stwierdzonych na terenie gminy jest wymienionych w załączniku do Konwencji o Ochronie Dzikiej Przyrody i Siedlisk Naturalnych (tzw. Konwencja Berneńska z 1979 roku) w tym 1 gatunek - derkacz jest uznany za zagrożony wyginięciem w granicach całego zasięgu światowego, 6 gatunków jest chronionych w ramach Konwencji o Ochronie Gatunków Wędrownych (tzw. Konwencja Bońska z 1979 roku), a 63 zagrożone gatunki ptaków i 4 gatunki płazów są wymienione jako ściśle chronione w dyrektywie Unii Europejskiej 82/72, nakazującej państwom członkowskim ochronę siedlisk umożliwiających przetrwanie tym gatunkom (dodatkowo 43 gat. ptaków i 3 gat. płazów należą do „innych chronionych” wymienionych w dyrektywie UE).

4.3. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Ochronie przed nieoszczędnym przeznaczeniem gruntów na cele nierolnicze powinny być objęte grunty od I do III klasy bonitacyjnej. Obszar gminy Gardeja w przeważającej większości pokrywają grunty rolne zaliczone do III - IV kl. bonitacyjnej.

Gleby organiczne szczególnie chronione (tzn. gleby mułowe, torfowe, murszowe i murszowate) znajdują się głównie w dolinach rzek. Lokalnie spotykane są również w obniżeniach powytopiskowych.

4.4. Obszary chronione na podstawie prawa geologicznego i górniczego

Na terenie gminy brak jest udokumentowanych i eksploatowanych złóż surowców mineralnych, a więc nie ma również wyznaczonych obszarów i terenów górniczych.

4.5. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie wód

Wokół ujęć wód podziemnych służących do zbiorowego zaopatrywania ludności w wodę do picia i potrzeb gospodarstw domowych oraz do produkcji artykułów żywnościowych i farmaceutycznych istnieje, zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991r., obowiązek ustanawiania stref ochronnych. Składają się one z terenów ochrony bezpośredniej (przy studniach wierconych – od 8 do 10 m licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody), oraz terenów ochrony pośredniej. W przypadkach uzasadnionych warunkami hydrogeologicznymi można odstąpić od wyznaczania terenów ochrony pośredniej. Na terenach ochrony bezpośredniej zabronione jest użytkowanie gruntów do celów nie związanych z eksploatacją ujęcia wody.

Wszystkie ujęcia wody, które dostarczają wodę pitną do wodociągów gminnych mają wyznaczoną strefę ochrony bezpośredniej ujęcia, która mieści się w granicach działki zajmowanej przez ujęcie.

Na terenie gminy Gardeja żadne z siedmiu ujęć wody nie posiada wyznaczonej strefy ochronnej pośredniej, zewnętrznej ujęcia wód podziemnych ujmowanych z poziomu czwartorzędowego.

5. STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO I PRZYRODNICZEGO

5.1. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków

ARCHEOLOGIA

Według dostępnych danych, na terenie gminy rozpoznano 110 stanowisk archeologicznych w tym informacje o 12 z nich zaczerpnięto z literatury. Największe nagromadzenie stanowisk obserwuje się na obszarze wsi Gardeja oraz Klasztorzek.

Omawiane stanowiska archeologiczne – zadokumentowane podczas przypadkowych odkryć, w trakcie prac wykonawczych przy gazociągu wysokiego ciśnienia Włocławek - Gdynia oraz ujawnione podczas systematycznych badań inwentaryzacyjnych – prowadzonych w ramach ogólnopolskiego programu „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (AZP) – reprezentowane są przez, zachowane w ziemi – pod warstwą orną lub współczesną warstwą użytkową, ślady obozowisk, osad i cmentarzysk, datowanych od III tysiąclecia przed naszą erą do okresu średniowiecznego (XV-XVI w.) i nowożytnego (XVIII w). Pod względem chronologicznym przeważają tu obiekty z epoki wczesnego średniowiecza.

Wśród wymienionych w wykazie obiektów archeologicznych (str. 35-38), 4 wymagają szczególnej ochrony i szczegółowej inwentaryzacji.

Do najcenniejszych należą obiekty już wpisane do rejestru: grodzisko, osada i cmentarzysko z okresu wczesno- i późnośredniowiecznego w miejscowości Klasztorzek.

Stanowiskami wiodącymi (zlokalizowanymi w północno-wschodniej części gminy) są:

- Grodzisko wczesnośredniowieczne – najbardziej czytelna forma działalności ludzkiej w czasach prehistorycznych, obiekt o własnej formie krajobrazowej – oraz towarzysząca mu osada we wsi Klasztorzek. Zespół ten ze względu na walory krajobrazowe i poznawcze podlega ochronie prawnej poprzez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego
- Cmentarzysko z okresu rzymskiego i ruiny sakralnego obiektu we wsi Klasztorzek- podlega ochronie prawnej poprzez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Odrębną grupę stanowią stanowiska, których wartość nie jest jeszcze w pełni rozpoznana choć potencjalnie bardzo wysoka:

- cmentarzysko z grobami skrzynkowymi z epoki żelaza (700-200 lat p.n.e.), stanowisko z epoki brązu, cmentarzysko z okresu późnorzymskiego, oraz osady z okresu wczesnego średniowiecza na obszarze wsi Gardeja. Na razie nie można ocenić ich wartości, dopóki nie zostaną podjęte badania wykopaliskowe. Do tego czasu tereny te powinny być objęte ochroną taką samą, z jakiej korzystają stanowiska wpisane do rejestru.

Pozostałe obszary gminy to tereny występowania osad, cmentarzysk i śladów osadnictwa z epoki brązu wczesnej epoki żelaza (od II tysiąclecia do V wieku przed naszą erą) oraz z epoki wczesnego średniowiecza.

Stanowiska archeologiczne – ze względu na swoją specyfikę – narażone są na częste niszczenie przy wszelkich działaniach inwestycyjnych związanych z robotami ziemnymi. Toteż podstawowe zagrożenie dla zasobów archeologicznych znajdujących się na terenie gminy stanowi niekontrolowany ruch inwestycyjny. Jednocześnie tak duże nasycenie terenu gminy przez obszary archeologiczne może powodować zahamowanie procesów rozwoju gminy.

Należy również wziąć pod uwagę fakt, że ilość stanowisk na terenie gminy Gardeja, przewidziane do uwzględnienia w sporządzanych na podstawie studium miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, na skutek nowych odkryć, badań lub ustaleń, mogą ulec zmianie.

HISTORIA I WYDARZENIA

Teren gminy jest bardzo bogaty w pamiątki i wydarzenia historyczne. Związane jest to z długimi dziejami miasta Gardeja które już 670 lat temu otrzymało prawa miejskie.

Z najważniejszych wydarzeń należy wymienić:

- zajęcie przez Krzyżaków terenów, na których leżała duża już wieś Gardeja (wóczas Gardsey),
- lokacja Gardei na prawie chełmińskim w latach 1311 i 1328,
- wprowadzenie samorządowego prawa niemieckiego, w tym wypadku chełmińskiego (XIV wiek) ułatwiło powstanie i rozwój rzemieślniczo-handlowego ośrodka w Gardei, oraz przeniesienie na prawo niemieckie wsi w Otłowie jak również założenie na dziewiczych terenach leśnych wsi w obrębie dóbr gardejskich takich jak: Zebrdowo (ok.1323 roku), Rozajny (ok. 1326 roku),
- i Cygany (w latach 1326-1336),
- nadanie Gardei praw miejskich przez biskupa pomezańskiego Bertolda na prawie chełmińskim
- w dniu 4 października 1334 roku,
- zniszczenie okolicznych wsi przez wojska krzyżackie w 1410 r , co odbiło się niekorzystnie na życiu gospodarczym miasta,
- przybycie ewangelickich osadników pochodzenia polskiego,
- ponowne zniszczenia miasta Gardei w czasie wojny polsko-krzyżackiej w latach 1520-1521,
- wzrost rozwoju gospodarczego po osiedleniu się braci czeskich,
- przejazd orszaku Zygmunta Augusta latem 1552 roku,
- zniszczenia spowodowane pożarem, który strawił bez mała wszystkie budynki w mieście Gardei w 1555 roku,
- dotkliwe zniszczenia wyrządzone przez Szwedów podczas „Potopu szwedzkiego” w 1659 roku,
- wybuchy zarazy w 1708, 1709 i 1710 roku, która zdziesiątkowała ludność tych terenów powodując wyludnienie,
- wybuchy wielkich pożarów w latach 1736 i 1759,
- zniszczenia w czasie II wojny światowej obejmujące blisko 80 % terenu gminy, co było bezpośrednio powodem odebrania praw miejskich miastu Gardeja.

Do postaci związanych z tym terenem, mających wpływ na rozwój gospodarczy i kształtujących historię gminy należy zaliczyć:

- Dytrich Stango, który nadał opatowi i mnichom z Gardei w wieczne posiadanie na prawie chełmińskim obszar o kształcie czworoboku, obejmujący tereny od wsi Otłowo do Dusocina wszerz, a wzdłuż w kierunku na Czarne, który stanowił dobra gardejskie,
- Ewangelicki biskup Paweł Speratus, który w 1535 r namówił do osiedlenia się na terenie Gardei braci czeskich, którzy przyczynili się do rozkwitu osady,
- Bernard Kretzel – pochodzący z Krakowa polski pastor ewangelicki Gardei w XVI w, oraz Stefan Petrasius – będący pastorem w latach 1600-1620,
- Wernicki – prawdopodobnie historyk Gardei w XVI wieku,
- Adolf Paczkowski, dzięki któremu w 1931 r powstała katolicka parafia w Gardei.

Wśród wydarzeń o zasięgu lokalnym należy podkreślić, że decydujące etapy rozwoju na tych ziemiach miały miejsce w XIV, XVI, XVIII i XIX wieku. W tych stuleciach na terenie gminy rozwijało się osadnictwo, a w samej Gardei, nękanej ciągłymi zniszczeniami (pożary, zarazy, destrukcyjne działania wojenne) ośrodek rzemieślniczo-handlowy. Na przestrzeni dziejów terenu panowała gospodarka rolna prowadzona w majątkach ziemskich, uwłaszczenie chłopów spowodowało wzrost mniejszych gospodarstw rolnych, a po roku 1945 gospodarkę rolną zdominowały PGR-y.

Omawiany obszar po włączenia do państwa zakonnego, tj. od początku XIII wieku, był pod rządami biskupstwa pomezańskiego, a w XVI wieku przeszedł pod bezpośrednią władzę książąt pruskich. Dopiero po zakończeniu drugiej wojny światowej obszar gminy wcielono do terytorium Polski.

ZABYTKI ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Zabytki sakralne

Zabytki architektury sakralnej na terenie gminy reprezentują:

- kościół w Gardei, pierwotnie ewangelicki, obecnie przejęty na potrzeby parafii katolickiej, kilkakrotnie niszczone podczas pożarów, z których ocalała jedynie wieża kościelna, wzniesiona
- w 1334 roku,
- Murowany kościół katolicki p.w. Serca Pana Jezusa w Gardei z 1930 roku.

- Kościół p.w. Zwiastowania NMP z XIX w. we wsi Nowa Wioska,
- Murowany kościół w Czarnem Dolnym z pojedynczą drewnianą wieżą z XIV w.,
- Murowany kościół w Trumiejach,
- Kaplica z 1947 roku w Zebrdowie,
- Kapliczka z początku XX w. we wsi Otłowiec.

Dwory i folwarki.

Na omawianym terenie zachowało się kilka zespołów pałacowych i folwarcznych, wśród których należy wymienić zespół we wsi Klecewo, Otłówek, Nowa Wioska z zachowanym dworem i zabudową gospodarczą, oraz zespoły z zachowaną zabudową folwarczną jak we wsi Klasztorzek czy Krzykosy (zespół dawnej gorzelni). Wymienione zespoły powstały na przełomie XIX i XX wieku. W wyniku złego użytkowania, obiekty te straciły część swych zabytkowych cech. Po wielu obiektach, w wyniku klęsk pożarów pozostały jedynie ruiny, ślady w postaci fundamentów: Zebrdowo, Pawłowo, bądź jak w Krzykosach budynki folwarczne.

Inne budownictwo zabytkowe.

W grupie zabytkowych budynków są obiekty murowane mieszkalne i gospodarcze w takich wsiach jak: Klecewo, Gardeja, Nowa Wioska, Zebrdowo, Krzykosy, Czarne Dolne, Wandowo, Cygany, Otłówek, Klasztorzek, Trumieje; Rozajny. Zabudowa w tych wsiach pochodzi przeważnie z początków XX wieku. Są to budynki o skromnej elewacji, pokryte dachami z czerwonej dachówki. Budynki gospodarcze, obory zbudowane są przeważnie z czerwonej cegły. Gmina Gardeja znajdowała się w obrębie jednego kręgu kulturowego. Stosunkowo skromnie zachowane zabytki architektury były następstwem klęsk żywiołowych i niszczących wojen, peryferyjnego położenia i konkurencyjnych większych ośrodków miejskich (Kwidzyn, Malbork). Zabytkowa zabudowa, zgrupowana w kilku wsiach, pomimo surowych form wystroju architektonicznego oraz przeważnie złego stanu technicznego, zachowała zabytkowy charakter. Najstarszym obiektem jest wieża kościelna, pozostałość kościoła w Gardei. Szereg zespołów dworskich, zdewastowanych w różnym stopniu posiada jednak niewątpliwie istotne wartości zabytkowe w skali gminy Gardeja (Klecewo, Nowa Wioska, Otłówek).

ZABYTKI RUCHOME

Zabytki ruchome, czyli rzeźba, malarstwo i wyroby rzemiosła artystycznego stanowi wyposażenie kościoła parafialnego w Gardei. Najcenniejszym obiektem w tej grupie zabytków jest ołtarz Matki Bożej Królowej Niebios z 1931 r. umieszczony w kościele katolickim p.w. Serca Pana Jezusa w Gardei. Tu również znajduje się krzyż drewniany z 1937 roku.

PARKI

Na terenie gminy znajduje się 7 parków. Są to parki dworskie, typu krajobrazowego, datowane na koniec XIX i początek XX wieku. Stan zachowania ich charakteru jest przeważnie zły.

Niektóre z nich przetrwały szczątkowo (Pawłowo), większość z nich porośła samosiejkami i krzakami. Najlepiej zachowane parki znajdują się w Otłówku, Nowej Wiosce i Klecewie. Wśród obiektów ogrodowych na wyróżnienie zasługują parki w Nowej Wiosce, Otłówku, Zebrdowie i Klecewie. Są to obiekty o charakterze krajobrazowym z czytelnie zachowanymi osiami i układami przestrzennymi.

W przypadku parku w Otłówku ważną rolę odgrywa układ wodny (strumienie, stawy).

W wielu parkach zachował się ciekawy starodrzew, w niektórych parkach występują drzewa o charakterze pomnikowym (Czachówek, Zebrdowo).

Większość założeń parkowych posiada istotne znaczenie w miejscowym krajobrazie, będąc wyraźnie widoczne w panoramach wsi.

CMENTARZE

W gminie zachowało się 16 cmentarzy poniemieckich, z których trzy są czynne do dnia dzisiejszego w Gardei, Czarne Dolne i Nowej Wiosce. Pozostałe można odnaleźć niedaleko takich wsi jak: Otłówek, Nowej Wioski - Morawy, Morawy, Klasztor – Międzyłesie, Rozajny, Zebrdowo, Czarne Dolne, Wandowo, Przęsłanek, Wilkowo, Klecewo, Czarne Małe. W większości są to trudno dostępne i znajdują się głównie w miejscach eksponowanych na wzniesieniach, pagórkach, w sąsiedztwie wsi lub majątku, sporadycznie w parkach (Klecewo). Założenia cmentarne są z reguły skromne, zakładane na planach prostokąta z wykorzystaniem zieleni wysokiej jako elementu ozdobnego oraz symbolicznego.

Odnalezione nagrobki są przeważnie betonowe (lub lastrykowe) w kształcie skrzyń, rzadko spotyka się krzyże żeliwne, częściej betonowe słupki w kształcie pnia. W większości nie posiadają żadnych inskrypcji, a liczba nagrobków, w zależności od wielkości cmentarza waha się od 7 do 90.

Pochodzą one z końca XIX i początków XX wieku.

Wiadomo także, że na terenie obecnego parku, w centrum miejscowości gminnej istniał cmentarz.

Stan cmentarzy nieczynnych należy ocenić jako zły. Są one najczęściej zdewastowane, zarosnięte chaszczami, mało czytelne.

Do najcenniejszych obiektów grzebalnych zaliczyć należy cmentarze ewangelickie we wsiach: Nowa Wioska, Klecewo, Zebrdowo, Czarne Małe, Gardeja. Obiekty te posiadają dobrze zachowany starodrzew i interesujące nagrobki, czasem krzyże żeliwne o cechach zabytkowych.

Najstarsze czytelne inskrypcje pochodzą z 1865 r., a zachowały się na cmentarzu ewangelickim w Nowej Wiosce.

Na uwagę zasługuje zachowany w Klecewie grobowiec rodowy rodziny Rossenbergów, usytuowany w parku dworskim.

Duża część cmentarzy pełni ważną rolę, podobnie jak parki dworskie, w lokalnym krajobrazie, ze względu na specyficzne usytuowanie na wzniesieniach czy pagórkach. Czytelność cmentarzy w krajobrazie zakłócają porastające chaszcze i samosiewy.

RURALISTYKA

Tereny obecnej gminy Gardei znajdowały się na początku naszej ery pod silnymi wpływami rzymskimi, będącymi rezultatem poprowadzenia szlaków handlowych związanych z występowaniem bursztynu nad Bałtykiem. Po obu stronach Wisły rozwijało się i zagęszczało osadnictwo, a w okolicach Kwidzyna przez kilka stuleci istniało wiele siedlisk ludzkich, między innymi i Gardeja. Obszary te przez ponad tysiąc lat zasiedlała ludność słowiańska nieprzerwanie do IV lub początku V wieku. Wraz z rozrzedzeniem osadnictwa i przesuwaniem się ludów słowiańskich na zachód, wolne obszary zasiedlały plemiona pruskie, co nie ominęło Gardei leżącej na pograniczu ziemi chełmińskiej. Po podbiciu w XII wieku Dolnego Powiśla przez Zakon Krzyżacki, okolice Gardei zostały włączone w skład państwa zakonnego, a w wyniku podziału terytorium diecezji pomezkańskiej między Zakon a biskupstwo, znalazły się w obrębie dominium biskupów pomezkańskich i przylegały do wyznaczonej przed 1249 rokiem granicy z ziemią chełmińską, także wchodzącą w skład państwa zakonnego. Związek czasowy lokacji Gardei i sąsiednich wsi wykazywał na powiązania handlowe rzemieślników miejskich z kmieciami okolicznych wsi. Gardeja była miasteczkiem o znaczeniu lokalnym, należącym do najbiedniejszych na terenie Prus Krzyżackich. Rozplanowanie miasta odzwierciedla plan uwarunkowany topografią. Miasto leżało na przesmyku między dwoma jeziorami. Główną jego oś stanowiła biegnąca z północy na południe ulica – fragment drogi z ziemi chełmińskiej do Kwidzyna – rozszerzająca się na południu w plac targowy (rynek), do którego w południowo-wschodnim skraju miasta przylegał niegdyś cmentarz z kościołem. W 1361 r. obok cmentarza położony był dwór sołtysa. Wojny polsko-krzyżackie spowodowały spore zniszczenia w Gardei i okolicznych miejscowościach. Szlak komunikacyjny z Torunia przez Grudziądz, Gardeję, Kwidzyn do Malborka tracił na znaczeniu, a po roku 1525 trudno znaleźć było osadników, którzy podjęliby trud odbudowy gospodarczej gminy. Do końca XIX wieku rozwój gospodarczy gminy był spowolniony wieloma czynnikami, począwszy od klęsk żywiołowych, wybuchu zarazy oraz brakiem zainteresowania ze strony władz, która nie czyniła tu żadnych inwestycji. Założenia przestrzenne wsi polegały na powstawaniu

zabudowy wzdłuż drogi, którą tyczo przez środek gruntów. Wsie o takim układzie przestrzennym określa się rzędówkami. Zabudowa niektórych wsi w ciągu XIX wieku z rzędów przekształciła się w układy wielodrożnicowe, grupujące na niewielkim obszarze budynki mieszkalne i gospodarcze. Rozwinęły się w tym okresie majątki, które posiadały określony schemat zabudowy, zgrupowany wokół prostokątnego dziedzińca (Zebrdowo, Trumieje, Nowa Wioska, Krzykosy).

Po 1945 roku niektóre z wsi zostały rozebrane na materiał budowlany. Zniknęły częściowo majątki takie jak: Pawłowo, Zebrdowo, Krzykosy. W okresie powojennym teren gminy został objęty planową akcją kolonizacji w ramach tworzenia Państwowych Gospodarstw Rolnych. Układ przestrzenny wsi oraz rozłógów pól został niemal całkowicie zatarty przez wprowadzenie upraw wielkoobszarowych prowadzonych przez PGR-y.

Układy zabudowy i osnowa układu drogowego wsi na omawianym terenie odpowiada stanowi z przełomu XIX i XX wieku. Najstarsze drogi zaznaczone są zabytkowymi alejami. Najokazalsza i za razem najdłuższa aleja wiedzie przez Gardeję do Kwidzyna. Prawdopodobnie część dróg pochodzi jeszcze z wieku XVIII, aczkolwiek brak materiałów kartograficznych na rozstrzygnięcie tej kwestii.

ZABYTKI TECHNIKI.

Na terenie gminy, w Gardei do XV wieku działała kuźnia, którą po wyczerpaniu złóż rudy darniowej zamieniono na zwykły młyn. Pozostały po nim tylko resztki starej grobli spiętrzającej wodę.

Na obszarze gminy zachowały się:

- 3 młyny we wsiach Czarne Dolne, Olszówka i czynny młyn gospodarczy, działający od 1880 r., przy ul Młyńskiej w Gardei,
- 2 budynki dawnych gorzelni we wsiach Krzykosy i Olszówka,
- Budynki kryjące transformatory w Gardei, Nowej Wiosce, Jaromierzu, Bądkach, Otoczynie, Wandowie, Klasztoru, Otłowcu, Rozajnach, Wraclawku, Morawach, Klecewo.

ZABYTKI DROGOWNICTWA I KOLEJNICTWA.

Podstawowy układ dróg tworzy dotowany na XIV wiek to trakt handlowy biegnący z południa na północ z Grudziądza przez Gardeję do Kwidzyna. Układ drożny na terenie gminy powstał głównie w XVII-XIX wieku. Część obecnie istniejących dróg pokrywa się ze starymi szlakami odnotowanymi w źródłach krzyżackich.

Przez południowo-zachodni kraniec gminy przebiega Nadwiślańska linia kolejowa łącząca Trójmiasto i Elbląg z Grudziądem i Toruniem, oddalona o dwa kilometry od Gardei powstała w XIX wieku, a w 1927 zbudowano drugą stację bliżej miasta, nadal jednak daleko od niego. Przez środek gminy biegnie nasyp prawdopodobnie kolejki wąskotorowej przez Wilkowo, Rozajny, Krzykosy do Kwidzyna. Torowiska oraz urządzenia kolejowe zostały zdemontowane przez oddziały Armii Czerwonej.

KRAJOBRAZ

Krajobraz gminy Gardeja jest zróżnicowany. Zachodnia część gminy ma krajobraz pojezierny. Analizowany obszar należy w części do Pojezierza Iławskiego, w zachodniej części do Doliny Wisły (Dolne Powiśle). Wschodnia część gminy porośnięta jest w niewielkim stopniu buczyną.

Przeważają jednak duże rozłogi pól z zadrzewieniami śródpolnymi.

Układ drogowy uczytelniony został w krajobrazie poprzez obustronne nasadzenia drzew wzdłuż dróg. Najcenniejszą aleją o charakterze zabytkowym jest aleja pomiędzy Gardeją i Kwidzynem, która jest śladem traktu handlowego „Toruń – Grudziądz- Kwidzyn- Malbork”. Ciekawy pod względem przestrzennym, układ alei o lokalnym charakterze prowadzi z podworskiego parku we wsi Zebrdowo do wsi Olszówka (charakterystyczny promienisty układ dróg wychodzi z parku w Zebrdowie – modelowany w terenie na wzór rozwiniętych w baroku tzw. „kurzych stopek”).

Generalnie krajobraz gminy charakteryzuje się:

- Zatarte historyczne układy pól,
- Zachowana skupiona zabudowa wsi,
- Zachowana sieć drożna,
- Duży udział wartościowych historycznych form przyrodniczych w postaci zabytkowych alei, podworskich parków,

- Duży udział wartościowych form przyrodniczych – pomników przyrody.

5.2. Środowisko przyrodnicze

Powiązania funkcjonalno-przestrzenne obszaru

Gmina Gardeja posiada liczne połączenia funkcjonalne i przestrzenne z terenami położonymi w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Teren gminy włączony został w granice Wojewódzkiego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych. Na jej terenie występują 2 spośród 42 obszarów chronionego krajobrazu województwa pomorskiego: Sadliński Obszar Chronionego Krajobrazu w zachodniej części gminy oraz Morawski Obszar Chronionego Krajobrazu we wschodniej części gminy. Poprzez Morawski OChK obszar gminy komunikuje się z OChK rzeki Liwy i terenami chronionymi położonymi dalej na wschód w centrum Pojezierza Brodnicko-Ławskiego (tzw. „Zielone Płuca Polski”). Do południowej granicy gminy przylega OChK Gardęgi i Osy łączący się z obszarami chronionymi Pojezierza Chełmińskiego.

Gmina Gardeja włączona została w granice systemu obszarów tworzących Krajową Sieć Ekologiczną ECONET-Polska obejmującego znaczną część obszarów pojeziernych i rozciągającego się szerokim pasmem od wschodniej do zachodniej granicy kraju. Gmina położona jest w obrębie międzynarodowego korytarza ekologicznego 6 m. Obszar ten posiada szereg połączeń z innymi obszarami wyodrębnionymi w sieci ECONET-Polska: na wschodzie z międzynarodowym obszarem węzłowym 13M, na południowym - wschodzie z krajowym obszarem węzłowym 8K, na południowym-zachodzie z międzynarodowym korytarzem ekologicznym 14 m, na zachodzie z międzynarodowym obszarem węzłowym 11 m i na północy z międzynarodowym korytarzem ekologicznym 2 m. Na terenie gminy Gardeja obszary wpisane do sieci natura 2000 nie występują. Najbliższe gminy „obszary naturowe” to: PLB040003 – Dolina Dolnej Wisły oraz PLB280005 – Park Krajobrazowy Pojezierza Ławskiego. Wschodnia granica gminy jest jednocześnie granicą obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski. Obecny stan środowiska przyrodniczego gminy jest wynikiem jej położenia geograficznego oraz różnorodnych form działalności człowieka. Na terenie gminy występują zarówno obszary poddane w przeszłości i współcześnie ogromnej presji człowieka, związanej przede wszystkim z towarową produkcją rolniczą oraz zainwestowaniem turystycznym, które spowodowały bardzo poważne, czasami wręcz nieodwracalne lub przynajmniej trudne do odwrócenia zmiany w funkcjonowaniu naturalnych ekosystemów, ale również obszary, na których przyroda i krajobraz zachowały prawie naturalny charakter.

Położenie geograficzne, warunki geologiczne i geomorfologiczne

Gmina Gardeja leży w zachodniej części Pojezierza Mazurskiego, na pograniczu Pojezierza Ławskiego i P. Chełmińskiego zajmuje obszar 190 km². Rozciągłość równoleżnikowa gminy wynosi ponad 21 km, a południkowa 15 km. Wysokości bezwzględne zawierają się w granicach 62,6 – 134,2 m n.p.m. (najniżej położony punkt w okolicy Bądek, najwyżej położony Marska Góra w Morawach). Na terenie gminy Gardeja dominuje krajobraz morenowy (morena denna i czołowa), o średnio wysokich (w zachodniej części gminy) i wysokich (we wschodniej części) walorach krajobrazowych, ze wzgórzami o wysokościach względnych do ok. 40m, kilkoma rynnami wypełnionymi przez jeziora Czarne, Klasztorne, Klecewskie, Kucki, Kuchnia, Leśne, Staw Duży (fragment na terenie gminy). Występują również małe jeziora typu kotłów wytopiskowych. Obniżenia terenowe często są zajęte przez okresowe naturalne zbiorniki wodne, napełnione w okresie wiosenno-letnim. Liczne zagłębienia bezodpływowe zajmują zabagnienia z olsami i trzcinowiskami, które są najbardziej zaawansowanym stadium ewolucji jezior. Wzdłuż zachodniej granicy gminy, w obrębie Sadlińskiego OChK występują łańcuchy wydmy, porośnięte borami o różnym stopniu uwilgotnienia i grądami wysokimi.

Gleby i surowce mineralne

Znaczna część gleb na analizowanym obszarze wykształciła się z osadów polodowcowych: glin zwałowych, glin zwałowych luźnych, piasków gliniastych, piasków słabogliniastych, luźnych i gliniastych lekkich. Niewielka część gleb wytworzyła się z płytkich murszy i torfów. W przeważającej części gminy występują bardzo korzystne i korzystne warunki glebowe. Występują tu zatem gleby brunatne właściwe i wyługowane, czarne ziemie właściwe i wyługowane, gleby bielcowe i pseudobielcowe. Na przeważającym obszarze gminy występują gleby zaliczane do III i IV klasy

bonitacyjnej. W dolinach rzecznych oraz w obniżeniach bezodpływowych zalegają mady, gleby mułowo-torfowe i czarne ziemie właściwe.

Na terenie gminy brak jest udokumentowanych złóż kopalin, nie prowadzona jest zatem żadna eksploatacja.

Wody powierzchniowe

Sieć rzeczna jest słabo rozwinięta. Rzeka Gardeja (Gardęga) w granicach gminy jest częściowo uregulowana i ma mały przepływ (w zależności od pory roku kilka-kilkanaście m/s) - nie rokujący wykorzystania produkcyjnego ani turystycznego.

Gmina Gardeja posiada najwięcej jezior spośród wszystkich gmin powiatu kwidzyńskiego.

Na jej terenie znajduje się 18 jezior o łącznej powierzchni 526,7 ha.

Największym jeziorem jest jezioro Kucki o powierzchni 188 ha. Głębokość zbiorników wodnych jest zróżnicowana, waha się od 2,0 do 21 m (jezioro Kucki).

Charakterystyka zbiorników wodnych w gminie Gardeja.

Lp.	Nazwa zbiornika	Miejscowość	Powierzchnia (ha)	Maksymalna głębokość (m)
1.	Kucki	Klecewo	188,0	21,0
2.	Klasztorne	Klasztorek	83,6	20
3.	Czarne	Czarne Dolne	76,3	8,0
4.	Leśne	Klasztorek	38,9	16,0
5.	Sarnówek	Rozajny	22,6	7,0
6.	Czarne Małe	Czarne Małe	21,4	8,0
7.	Rybno	Wandowo	19,0	4,0
8.	Plińskie	Czarne Dolne	15,8	24
10.	Morawy	Klasztorek	12,2	10,0
11.	Wandowo	Wandowo	9,2	11,0
12.	bez nazwy (zw. Głębocek)	Gardeja	8,04	2,0
13.	bez nazwy	Krzykosy	7,0	2,0
14.	bez nazwy	Krzykosy	6,8	4,0
15.	bez nazwy (zw. W Polu)	Gardeja IV	5,0	4,0
16.	Kamień	Gardeja	5,1	5,0
17.	bez nazwy	Otoczyn	4,8	5,0
18.	Kocioł	Klasztorek	3,0	2,5

Warunki meteorologiczne

Precyzyjne analizowanie warunków klimatycznych dla tak małego obszaru terytorialnego, jakim jest gmina Gardeja jest niemożliwe ze względu na brak punktów pomiarowych – stacji meteorologicznych na tym obszarze. Jednocześnie warunki klimatyczne dla rejonu Kwidzyna cechuje mała zmienność, stąd zaprezentowano tu dane charakterystyczne dla okolic Kwidzyna, nie zaś dla samej gminy Gardeja.

Gmina Gardeja położona jest w strefie klimatycznej umiarkowanej, na którą wpływ mają masy powietrza morskiego i kontynentalnego. Główną cechą klimatu w tej części Polski jest duża zmienność pogody w kolejnych latach spowodowana napływem różnorodnych mas powietrza z północy lub z południa. Istotną rolę dla kształtowania pogody w tym regionie odgrywają też:

- położenie na pograniczu dwóch jednostek geomorfologicznych: doliny Wisły i wysoczyzny połodowcowej,
- zanikający wpływ mas powietrza docierający z Bałtyku,
- znaczne różnice wysokości poszczególnych części gminy.

Średnia roczna temperatura wynosi tu 7,8 °C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą 17,9 °C, najzimniejszym miesiącem jest styczeń ze średnią temperaturą -3,1 °C

Na terenie gminy Gardeja średnie roczne sumy opadów są niższe od średniej krajowej (600 mm) i wynoszą zaledwie 509 mm. Ponad 22% wszystkich opadów spada w sierpniu. „Najsuchszym” miesiącem jest luty z opadami zaledwie 13 mm. Długość zalegania pokrywy śnieżnej wynosi 63 dni.

Świat roślin

Gmina Gardeja leży w strefie ubogiej pod względem florystycznym (wg danych literaturowych maksymalnie może tu występować 300-400 gatunków/100 km²). W trakcie badań własnych stwierdzono występowanie w stanie dzikim 248 gatunków roślin naczyniowych. W gminie Gardeja rośnie dziko 27 gatunków drzew oraz 34 gatunki krzewów i krzewinek. 74 gatunki mają potencjalne zastosowanie jako rośliny lecznicze (surowce farmakopealne, zielarstwo, homeopatia), a kilkadziesiąt kolejnych gatunków ma inne walory użytkowe.

Parki wiejskie

Na terenie gminy są zlokalizowane parki wiejskie (podworskie lub popałacowe) o dużych walorach widokowych i interesującym składzie gatunkowym. Na terenie parków nie była wcześniej prowadzona szczegółowa inwentaryzacja przyrodnicza - występuje w nich wiele drzew o wymiarach pomnikowych, nie figurujących w rejestrze pomników przyrody. Dane o gatunkach, odmianach i rozmiarach drzew w parkach pochodzą z wizji terenowej przeprowadzonej na potrzeby niniejszego opracowania.

Park w Gardei: Drzewostan naturalny o charakterze grądu, miejscami łęgu, w wieku 50-100 lat z lipą, wiązem, klonem, grabem, dębem szypułkowym, pojedynczymi okazami dosadzonego świerka. W podszycie czeremcha, dereń świdwa, bez czarny, w runie zawilec gajowy, gwiazdnica wielkokwiatowa, gajowiec żółty, ziarnopłon wiosenny, lokalnie szczawik zajęczy. Brak wyraźnego układu przestrzennego (aleje, ścieżki). Podłoże przewodnione - wiosną i po opadach teren trudny do przejścia. Od strony południowo-wschodniej występuje okresowy powierzchniowy spływ ścieków bytowych z Gardei.

Park w Zebrdowie. Starodrzew na bazie grądu z dębem szypułkowym* do 370 cm obwodu, bukiem, lipą, klonem pospolitym, jaworem, jesionem, topolą białą, jarzębem szwedzkim, dosadzanym świerkiem i modrzewiem do 285 cm. Obecne również egzoty: choina* (Tsuga sp.) do 185 cm obwodu, żywotnik olbrzymi* 200 i 265 cm, wejmutka 145 cm, kultywary: klon - odmiana czerwonolistna. Układ przestrzenny nieczytelny, liczne drzewa uszkodzone lub opalone, ślady niekontrolowanej wycinki i wypalania śmieci i gałęzi.

Park w Nowej Wiosce: Starodrzew na siedlisku grądu z licznymi pomnikowymi dębami szypułkowymi* (375, 396, 415, 450 cm obwodu) lipą* do 420 cm, bukiem* do 360 cm, jesionem, grabem, topolą białą, klonem pospolitym, jaworem, kasztanowcem, dosadzanym świerkiem i jodłą* do 330 cm. Gatunki obecne są reprezentowane przez żywotnik olbrzymi* do 230 cm, sosnę czarną i wejmutkę. W formach ozdobnych występują: buk odm. inversa, wierzba biała płacząca, klon odm. czerwonolistna. W podszycie dereń świdwa, trzmielina brodawkowata, bez czarny, wiciokrzew.

W runie bluszcz, zawilec gajowy, gajowiec żółty, gwiazdnica wielkokwiatowa, piżmaczek wiosenny, podagrycznik. 20 gatunków ptaków. Część drzew wymaga zabiegów konserwacyjnych.

Park w Rozajnach Małych: Drzewostan o charakterze grądu. Z egzotów sosna wejmutka.

Park w Klecewie: Charakter parkowy ma drzewostan na cyplu przy południowym krańcu Jeziora Klecewskiego (zachowana okrężna aleja i pomnik) oraz drzewostan między pałacem, cmentarzem i jeziorem. Starodrzew na bazie grądu/buczyny z dębem szypułkowym* do 600 cm, lipą* do 450 cm, bukami* do 300 cm, domieszkowo grab, jesion, olcha czarna, świerk, w podszycie trzmielina brodawkowata, dereń świdwa, porzecza skalna, bez czarny, wiciokrzew, w runie zawilec gajowy, podagrycznik, bluszcz kurdybanek, piżmaczek. 24 gatunki ptaków. Niektóre drzewa pomnikowe wymagają konserwacji. Dzikie śmietnisko przy cmentarzu i spływ ścieków do jeziora od strony pałacu.

Park w Krzykosach: Starodrzew na siedlisku grądu z dębem szypułkowym* do ok. 500 cm, lipą drobnolistną, grabem, klonem pospolitym do 285 cm, olchą, modrzewiem* do 302 cm, i świerkiem. Pojedyncze okazy odmiany czerwolistnej klonu i buka* (okaz z dwoma pniami - 470 cm) oraz żółtolistnej dębu szypułkowego, wejmutka* 264 cm. Podszyt i runo grądowe (zawilec, gajowiec, podagrycznik, barwinek). 24 gatunki ptaków. Alejki i niektóre drzewa wymagają konserwacji.

Lasy

Dominują lasy na siedlisku grądu (typowy skład gatunkowy runa i odpowiednie dla grądów gleby płowe i brunatne wytworzone z glin średnich i piaszczystych), często niewłaściwie klasyfikowane jako bory na podstawie wprowadzonego sztucznie drzewostanu iglastego.

W zachodniej części gminy, przy granicy z gm. Sadlinki występuje mozaika grądów i borów, a w obniżeniach terenowych na całym obszarze gminy dość licznie łągi, rzadziej olsy. Na gruntach porolnych występują młode drzewostany, w których brak gatunków przewodnich

i charakterystycznych. W lasach na terenie całej gminy, niezależnie od siedliska, wiosną 1999 r. obserwowano masowe kiełkowanie i wzrost niecierpka drobnokwiatowego, gatunku zawleczanego preferującego tereny grądowe. Znaczną część zajmują drzewostany w starszych klasach wieku.

Ze względu na rodzaj siedliska i najczęściej zgodny z siedliskiem skład gatunkowy drzew zagrożenie gradacjami szkodników jest umiarkowane i małe, a zdolności regeneracyjne drzewostanów duże.

Lasy są najważniejszą na terenie gminy Gardeja ostoją rzadkich i chronionych gatunków roślin oraz ważną ostoją kręgowców.

Typy zbiorowisk leśnych stwierdzone na terenie gminy Gardeja: (+ występowanie rzadkie, +++ występowanie częste)

Łęg wierzbowo-topolowy +/++

Ols turzycowy ++

Ols porzeczkowy +/++

Bór suchy 0/+

Bór sosnowy (suboceaniczny) świeży +

Bór sosnowy wilgotny +

Dąbrowa acidofilna +

Łęg olchowo-czeremchowy ++

Łęg jesionowy (wiązowo-jesionowy) +

Grąd subatlantycki ++

Buczyna kwaśna niżowa +/++

Żyzna buczyna niżowa ++

Poza wymienionymi spotykane są leśne zbiorowiska wtórne i zniekształcone, np. sadzone drzewostany z dominującym świerkiem albo dębem czerwonym.

Na terenie lasów stwierdzono występowanie wielu gatunków zwierząt, w tym znajdujących się pod ochroną ścisłą, częściową lub chronionych okresowo.

Świat zwierząt

Bezkregowce. Grupa ta jest reprezentowana przez liczne gatunki o szerokiej amplitudzie ekologicznej, występujące w całym kraju. Spośród bezkregowców chronionych gatunkowo podczas badań własnych stwierdzono biegacza zielonożłotego, biegacza skórzastego i trzmiele: ziemnego, polnego, ogrodowego i kamiennika. Niewątpliwie fauna bezkregowców wymaga dalszych badań, które mogą doprowadzić do wykrycia stanowisk nowych interesujących i rzadkich gatunków.

Kregowce. W literaturze i innych materiałach archiwalnych brak istotnych i pewnych danych o faunie gminy Gardeja. Informacje o zwierzętach zebrano w trakcie obserwacji terenowych w maju 1999 r.

z zastosowaniem następujących metod: a) bezpośrednie obserwacje wzrokowe i słuchowe,

b) stymulacja głosowa wybranych gatunków przy pomocy magnetofonu przenośnego,

c) analiza materiału kostnego ze zrzutek puszczyka z parków w Zebrdowie i Nowej Wiosce.

Zwierzęta kregowe są reprezentowane na terenie gminy przez 7 gatunków płazów, 1 gatunek gada, 114 gatunków ptaków i 12 gatunków ssaków (= łącznie 134 gatunki).

Wykaz ssaków obserwowanych na terenie gm. Gardeja:

Kret (*Talpa europaea*)

Zając szarak (*Lepus capensis*)

Wiewiórka pospolita (*Sciurus vulgaris*)

Nornica ruda (*Clethrionomys glareolus*)

Nornik zwyczajny (*Microtus agrestis*)

Mysz domowa (*Mus musculus*)

Badylarka (*Micromys minutus*)

Mysz polna (*Apodemus agrarius*)

Mysz leśna (*Apodemus flavicollis*)

Mysz zaroślowa (*Apodemus sylvaticus*)

Dzik (*Sus scrofa*)

Sarna (*Capreolus capreolus*)

Bardzo prawdopodobne jest występowanie na terenie gminy kolejnych kilkunastu gatunków, należących do rzędów: nietoperzy, gryzoni, drapieżnych i parzystokopytnych, stwierdzanych na terenach sąsiednich.

Ptaki obserwowane na terenie gminy należą do 14 rzędów, 36 rodzin i 73 rodzajów. Liczba gatunków (114) stwierdzonych podczas obserwacji w sezonie lęgowym sugeruje, że całkowita liczba gatunków w skali roku może być o 30-50% wyższa (powiększona o gatunki migrujące i zimujące).

6. PRAWO WŁASNOŚCI GRUNTÓW

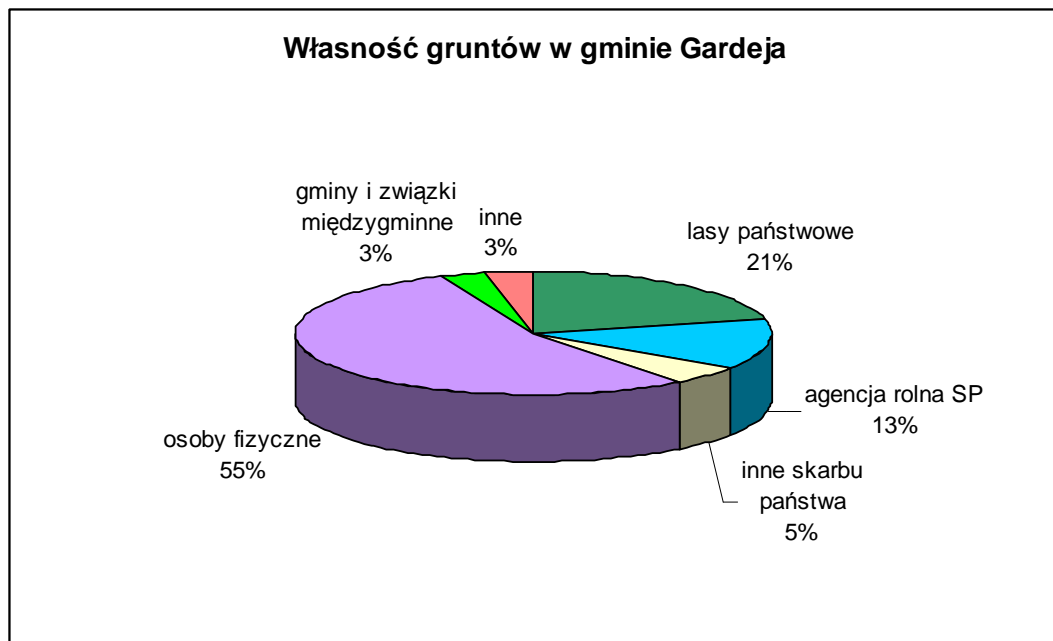
Zdecydowana większość gruntów znajduje się we władaniu prywatnych właścicieli, w formie użytkowania wieczystego, bądź własności.

Grunty komunalne stanowią niewielki odsetek całości gruntów, gmina jest właścicielem niespełna 200 parceli o łącznej powierzchni ponad 200 ha. Własność komunalną stanowią grunty pod szkołami, ośrodkami zdrowia, urzędem gminy, ujęciami wód, oczyszczalnią ścieków i przepompowniami, jeziorem Kamień, niektórymi obiektami sportowymi. Gmina poza nielicznymi działkami nie dysponuje dużymi niezabudowanymi nieruchomościami, które mogłyby stanowić jej ofert inwestycyjną. Najatrakcyjniejszy teren gminny znajduje się w Klasztorze nad jeziorem Klasztorne.

Gmina jest właścicielem następujących dróg:

Czarne Dolne - Nogat
Pawłowo – Szynwałd
Otoczyn – Wandowo
Dębniak - Kalmuzy
Morawy – Klasztor – Gilwa
Otlówko - Białki
Sadlinki – Dworzysko – Gardeja
Otlowiec - Cygany
Wrocławek - Grodziec
Czarne Małe – Ośrodek Wczasowy

W zasobie gminnym znajduje się 10 budynków mieszkalnych o łącznej powierzchni mieszkań 1259 m².

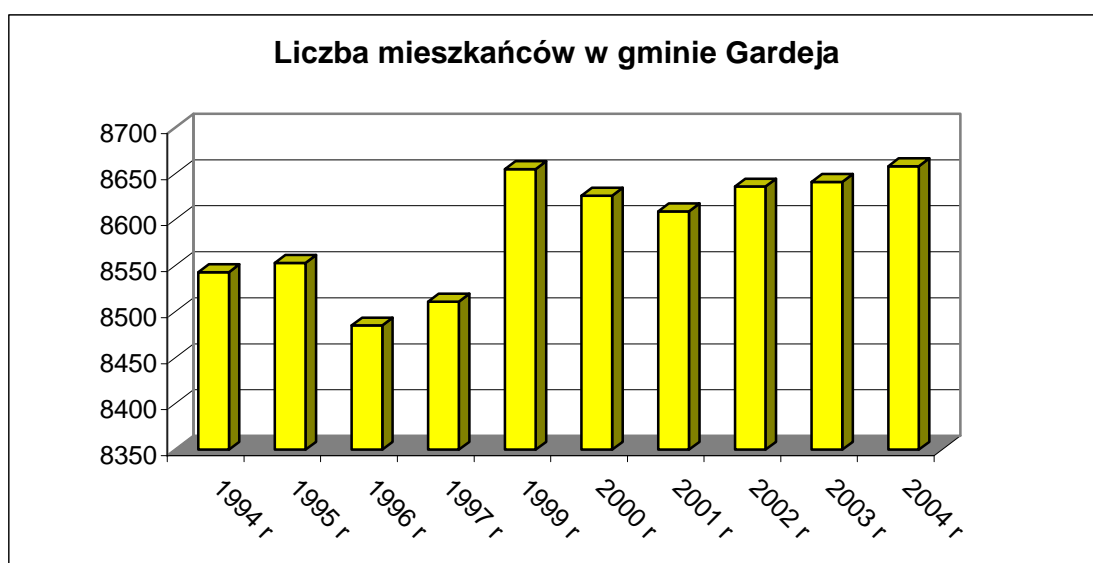
7. JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

7.1. Potencjał demograficzny

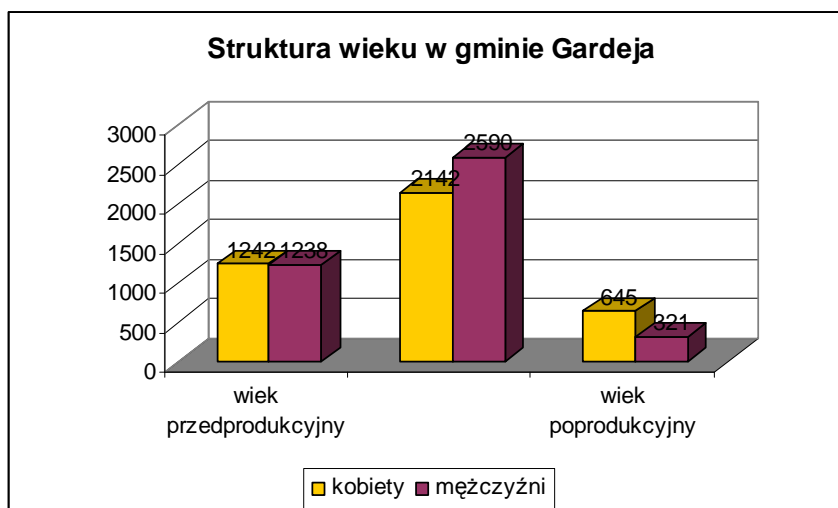
Liczba i rozmieszczenie ludności

Gmina Gardeja w lipcu 2004 r. liczyła łącznie 8658 mieszkańców, z czego 2259 (26,1%) zamieszkuje miejscowość gminną. Największymi miejscowościami w gminie są Czarne Dolne, Cygany, Rozajny, Nowa Wioska. Średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosiła 44,85 osób/km².

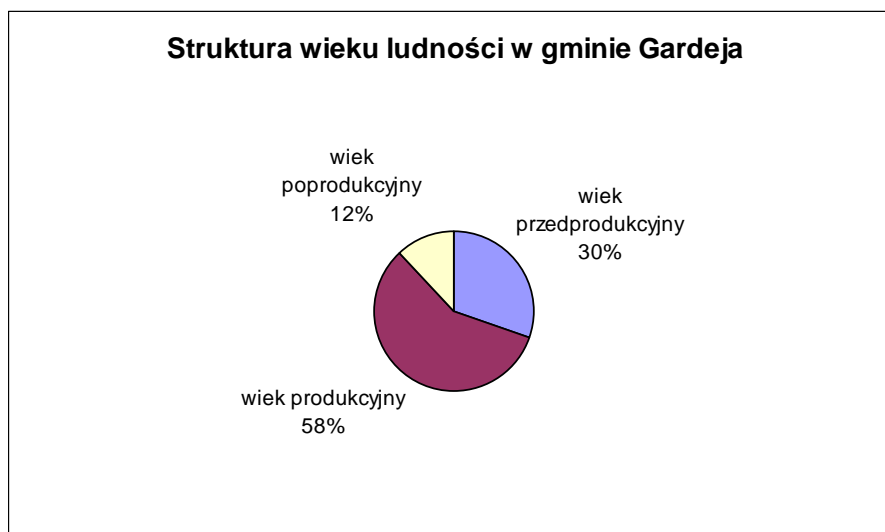
Liczba ludności w gminie Gardeja od lat utrzymuje się na prawie niezmiennym poziomie. Od 2001 r. notuje się powolny wzrost liczby mieszkańców o kilkanaście osób w skali roku. Nie można przyjąć jednak, że jest to wyraźna tendencja wzrostowa, gdyż w latach 90-tych nastąpił spadek liczby mieszkańców

W ogólnej liczbie ludności gminy proporcja mężczyzn do kobiet wynosi 100 – 97. Jednak w grupach wiekowych rozkłada się to nierównomiernie. Wyraźna przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn jest w wieku poprodukcyjnym, związane jest to z nadumieralnością mężczyzn w wieku 50 lat i więcej.

Strukturę wieku ludności gminy ilustruje poniższy wykres.

Liczba ludności w gminie Gardeja, z podziałem na miejscowości w lipcu 2004 r. (dane Urząd Gminy Gardeja)

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców 1999	Liczba mieszkańców 2000	Liczba mieszkańców 2001	Liczba mieszkańców 2002	Liczba mieszkańców 2003	Liczba mieszkańców lipcu 2004
1.	Albertowo	78	83	80	86	86	84
2.	Bądk	190	192	183	181	178	178
3.	Czarne Dolne	476	476	469	464	471	469
4.	Czarne Górne	278	268	283	287	288	287
5.	Czarne Małe	356	358	356	354	348	347
6.	Czachówek	141	142	138	142	144	145
7.	Cygany	468	469	469	470	477	481
8.	Gardeja	2296	2269	2265	2261	2253	2259
9.	Jaromierz	134	135	135	130	124	121
10.	Kalmuzy	47	50	58	61	59	60
11.	Klasztor	177	171	168	163	152	151
12.	Klecewo	204	209	203	199	201	199
13.	Krzykosy	330	338	340	348	357	352
14.	Morawy	229	229	220	223	232	225
15.	Międzylesie	47	47	46	46	46	48
16.	Nowa Wioska	463	459	453	454	441	445
17.	Olszówka	259	259	259	259	266	267
18.	Osadniki	59	57	57	58	56	56
19.	Otłowiec	355	346	342	337	339	342
20.	Otłówek	204	203	206	206	206	204
21.	Otoczyn	204	206	206	202	201	202
22.	Pawłowo	151	149	151	154	152	146
23.	Przęsławek	37	35	35	36	35	36
24.	Rozajny	368	363	374	397	410	414
25.	Rozajny Małe	122	120	123	124	124	125

26.	Trumieje	211	210	210	211	211	210
27.	Wandowo	306	303	302	306	295	299
28.	Wilkowo	201	195	196	194	193	197
29.	Wrocławek	184	192	197	195	198	200
30.	Zebrdowo	86	87	85	98	98	109
Razem:		8661	8620	8609	8646	8641	8658

7.2. Rynek pracy – zatrudnienie i bezrobocie

W roku 2002 (dane: *Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań 2002*) liczba osób aktywnych zawodowo wynosiła 3309, z czego w wieku produkcyjnym było 3258 osób. Z całej tej grupy tylko 66,8% (2211) posiadała pracę. Ponad 33% ogółu mieszkańców aktywnych zawodowo pozostawała bez pracy. Najwyższy wskaźnik aktywności zawodowej w gminie Gardeja mają ludzie z wyższym wykształceniem. Najwyższy wskaźnik bierności zawodowej występuje wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Spośród osób aktywnych zawodowo 18,4% pracuje we własnym gospodarstwie rolnym.

Spośród ogółu pracujących mieszkańców gminy Gardeja duża część pracuje poza terenem gminy, stąd ilość osób zatrudnionych w poszczególnych działach gospodarki jest trudna do określenia. Wskaźnik bezrobocia w gminie Gardeja wyniósł 33%. Wśród wszystkich bezrobotnych 51% poszukuje pracy ponad rok. Nieco ponad 10% pozostaje bez pracy zaledwie przez 3 miesiące. W lipcu 2004 w gminie było zarejestrowanych 1058 bezrobotnych, z czego zaledwie 187 osób posiadało prawo do zasiłku.

7.3. Wykształcenie i edukacja

Wychowanie przedszkolne

W gminie znajduje się jedno przedszkole w miejscowości Gminnej. Uczęszcza do niego 65 dzieci, w tym 41 do „0”.

Szkolnictwo

W roku szkolnym 2003/2004 na terenie gminy Gardeja funkcjonowało łącznie 5 publicznych szkół podstawowych oraz 2 publiczne gimnazja.

Gminne placówki szkolne w roku szkolnym 2003/2004

Placówka szkolna	Liczba uczniów
Publiczne Gimnazjum w Gardei	269
Publiczne Gimnazjum w Wandowie	156
Szkoła Podstawowa w Gardei	282
Szkoła Podstawowa w Morawach	115 + 16 „0”
Szkoła Podstawowa w Trumiejach	106 + 11 „0”
Szkoła Podstawowa w Otłowcu	80 + 15 „0”
Szkoła Podstawowa w Czarnym Dolnym	120 + 19 „0”
Szkoła Podstawowa w Cyganach	155 + 19 „0”
RAZEM	1283 + 80 „0”

W miejscowości gminnej gimnazjum oraz szkoła podstawowa zorganizowane są w postaci Zespół Szkół w Gardei.

Młodzież z gminy Gardeja naukę na poziomie ponadgimnazjalnym musi kontynuować poza obszarem gminy (około 350 osób), najczęściej w Kwidzynie rzadziej w Grudziądzu. Baza szkolna jest wystarczająca. Od chwili przejęcia placówek oświatowych przez władze samorządowe są one systematycznie remontowane, jednak ich potrzeby remontowe i modernizacyjne nie zostały jeszcze w pełni zaspokojone wskutek ogromnego niedoinwestowania placówek w minionych kilkunastu latach.

7.4. Ochrona zdrowia

Opieka zdrowotna mieszkańców została dobrowolnie przejęta przez władze gminy, dzięki którym stworzono warunki znacznie lepsze od poprzednich.

Na terenie gminy działają trzy zakłady zdrowia: gminny w Gardei oraz wiejskie w Czarnem Dolnym i Wandowie. W 2003 roku Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej udzielił łącznie 34260 porad lekarskich w poradni ogólnej i pediatrycznej. Gabinet rehabilitacyjny udzielił 13571 zabiegów, a stomatologiczny 5259 zabiegów. Oprócz wspomnianych gabinetów w gminie funkcjonują poradnie neurologiczna, ortopedyczna, laryngologiczna, „K”. SPZOZ w Gardei ma podpisany kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia na świadczenie usług medycznych i pielęgniarstwa w 2004 r. Personel medyczny stanowią lekarze ogólni, pediatra, ginekolog, laryngolog, stomatolog. Inne świadczenia i porady specjalistyczne świadczą placówki w Kwidzynie, Grudziądzu, Elblągu. Dzięki staraniom gminy miejscowa służba zdrowia wzbogaciła się o ultrasonograf, elektrokardiograf, sprzęt laboratoryjny, profesjonalnie wyposażony gabinet stomatologiczny oraz sprzęt ratujący życie. Gmina posiada też dobrze wyposażony gabinet rehabilitacji narządów ruchu. Baza lokalowa i wyposażenie placówek służby zdrowia są stale modernizowane.

Do dyspozycji mieszkańców jest jedna apteka, w Gardei.

7.5. Kultura

Podstawową instytucją o charakterze kulturalnym na terenie gminy jest Gminy Ośrodek Kultury w Gardei. Zadaniem Ośrodka jest organizowanie imprez o charakterze kulturalnym skierowanym do ogółu mieszkańców, część z nich ma charakter cykliczny. Przy GOK w 2003 r. funkcjonowały 3 sekcje zainteresowań: warsztaty plastyczne, sekcja aerobiku i sportowo-rekreacyjna. Przy Ośrodku działa Koło Gospodyń Wiejskich, Klub Seniora oraz zespół folklorystyczny „Cyganecki”. GOK w zakresie organizacji imprez kulturalnych współpracuje z innymi instytucjami z gminy i powiatu.

W gminie działają biblioteki publiczne w Gardei, Wandowie i Czarnym Dolnym liczące razem 35000 woluminów.

7.6. Sport i wypoczynek

Istniejące w gminie obiekty sportowe, w podstawowym stopniu zaspokajają potrzeby mieszkańców w zakresie sportu. Zalicza się do nich boiska sportowe przy ośrodku „Kamień” w Gardei, szkołach oraz boiska wiejskie.

Przez teren gminy przebiegają trzy szlaki turystyczne

- ✓ czerwony
- ✓ żółty
- ✓ czarny,

które penetrują obszar gminy w niewystarczającym stopniu. Najpiękniejsze tereny gminy nie posiadają nadal znakowanych tras dla turystyki pieszej i rowerowej.

W 2004 r. rozpoczęto pracę nad oznaczeniem trasy rowerowej po śladzie starej linii kolejowej Kisielice – Kwidzyn, która przecina gminę Gardej.

Bazę noclegową w gminie Gardej stanowi 8 ośrodków o łącznej liczbie 481 miejsc noclegowych. Znajdują się one w Morawach (2), Czarnem Małym, Gardei, Klasztoru, Nowej Wiosce, Otoczynie, Rozajnach Małych. Niestety większość z nich (z wyjątkiem ośrodka w Otoczynie) jest mocno wyeksploatowana, a jakość oferowanych usług jest niska. Jedynie ośrodki w Otoczynie i Czarnym Małym są obiektami całorocznymi.

Gospodarstwa agroturystyczne znajdują się w Wandowie, Gardei oraz w Otoczynie, ich ilość jest niewystarczająca w stosunku do rozwijających się potrzeb w tej mierze.

7.7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i mienia

Instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo ludności i mienia w gminie Gardej są:

1. Posterunek policji zlokalizowany w Gardei,
2. Jednostki straży pożarnej (Gardeja, Cygany, Czarne Dolne, Wandowo, Rozajny, Morawy).

W roku 2003 (od 15 maja 2003 r. utworzenie Posterunku Policji w Gardei) wszczęto ogółem 120 postępowań przygotowawczych, z czego 48 w związku z czynami kryminalnymi. Ogólna wykrywalność przestępstw wynosi 78,9%, natomiast w kategorii przestępstw kryminalnych plasuje się na poziomie 55%.

W 2003 roku na terenie gminy odbyło się 66 akcji ratowniczo-gaśniczych. Zanotowano 27 pożarów małych, 11 średnich oraz 28 miejscowych zagrożeń. Straty w związku z pożarami w gminie Gardeja oszacowano na 210 tys. zł.

Gmina partycypuje w utrzymaniu gminnego posterunku policji na mocy odrębnych porozumień.

Środki na utrzymanie posterunku policji oraz OSP pochodzą z budżetu gminy.

Potencjalne zagrożenie dla ludności i mienia pochodzą od obiektów infrastruktury technicznej przebiegających przez teren gminy, należą do nich:

- Gazociągi wysokiego ciśnienia
- Linia energetyczna 400 kV
- Linie energetyczne 110 kV
- Ropociąg wysokiego ciśnienia

W celu wyeliminowania potencjalnych, bezpośrednich zagrożeń wywołanych obcowaniem z tymi obiektami wprowadzono strefy ochronne

8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego gmina jest postrzegana jako obszar wysokotowarowej produkcji rolniczej. Proponuje się aktywizowanie obszaru poprzez rozwój turystyki kwalifikowanej i agroturystyki.

Przez obszar gminy przechodzą urządzenia infrastrukturalne o znaczeniu ponadlokalnym:

- Gazociągi wysokiego ciśnienia
- Linia energetyczna 400 kV
- Linie energetyczne 110 kV
- Ropociąg wysokiego ciśnienia

Środkowa i wschodnia część gminy znajduje się w strefie, w której należy realizować zadania związane z ochroną głównych zbiorników wód podziemnych.

Niepokozi fakt, że w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego Morawski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Sadliński Obszar Chronionego Krajobrazu nie zostały uwzględnione w planie województwa do zachowania istniejących obszarów chronionego krajobrazu.

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Gdańsku wnoszą o uwzględnienie w studium planowanej obwodnicy miasta Kwidzyna w ciągu drogi krajowej nr 55.

Wykorzystane materiały:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gardeja – Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa 1999
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rogóżno – Projektowo-Doradcze Biuro Architektoniczno-Urbanistyczne PROJ-PLAN S.C., Grudziądz 2003
3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Łasin - Projektowo-Doradcze Biuro Architektoniczno-Urbanistyczne PROJ-PLAN S.C., Grudziądz 1999.
4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sadlinki – Pracownia Urbanistyczna Popkiewicz & Żywicki, Elbląg 2001
5. Analiza posiadanych przez gminę Gardeja materiałów oraz dokumentów planistycznych pod względem ich dostosowania do wymogów nowej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z uwzględnieniem posiadanych wniosków o opracowanie mpzp oraz potrzeb inwestycyjnych gminy. – Przedsiębiorstwo projektowo-realizacyjne „DOM” Sp. z o.o. Starogard Gdański 2004.
6. Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Gardeja – Instytut Energetyki Oddział Gdańsk, Gdańsk 2002.
7. Raport oddziaływania na środowisko projektowanego gazociągu w/c Dn 500 Włocławek – Gdynia – Pracownia Studiów i Projektów Prośrodowiskowych H. Roszman, P. Sagin, Gdynia 2001.
8. Plan gospodarki odpadami dla gminy Gardeja na lata 2004 – 2010 – Gardeja 2004
9. Program uporządkowania gospodarki ściekowej na terenie gminy Gardeja – Biuro Inwestycyjno Projektowe, Grudziądz 2000